

ANDRZEJ GRZYWACZ

Zarys historii rozwoju wydawniczego leśnego czasopisma naukowego „Sylvan” (1820-2020)

Brief history of the forest scientific journal ‘Sylvan’ publishing
(1820-2020)

ABSTRACT

Grzywacz A. 2020. Zarys historii rozwoju wydawniczego leśnego czasopisma naukowego „Sylvan” (1820-2020). Sylvan 164 (12): 955-979. DOI: <https://doi.org/10.26202/sylvan.2020097>.

The paper describes the two-century-long history of the forest scientific journal ‘Sylvan’, with the division into 3 main periods, 6 sub-periods and 11 stages of the journal development. It characterizes successive owners and publishers operating since 1883 as the Polish Forest Society (primarily Galician). Despite the fact that the Polish state remained under Russian, Austro-Hungarian and Prussian occupation, ‘Sylvan’ in the first century of its operation was always published in Polish. Depending on the political and economic situation, the journal was either a quarterly, semi-annual or annual, but for the longest period was issued as a monthly. Published volume varied as prior World War II it was 8.0-14.5 of publishing sheets, currently – 5.5. In the whole period of ‘Sylvan’ publishing, scientific dissertations, articles, various announcements and information have totalled over 110 thousand pages. The number of copies also varied, from initial 350 copies in 1820, 5 thousand copies in the 1970s annually to 1.2 thousand copies today. In total, over 13.5 thousand bibliographic items have appeared. The paper describes also in detail the printing houses, printing techniques and types of paper used in ‘Sylvan’. It contains addresses of editorial offices, editors-in-chief and chairmen of the programme board. Changes in the bibliometric indicators of ‘Sylvan’ are shown (IF and the assessment by the Ministry of Science and Higher Education). The funding of ‘Sylvan’ publishing and its distribution are characterised as well. For most of the long publishing period it has been subscribed by the members of the Polish Forest Society and foresters employed in the State Forests. The number of authors who had published in ‘Sylvan’ from the beginning of its publishing has not been established yet; only in the last 50 years their number has exceeded 2,000. ‘Sylvan’ is a monument of the Polish forestry and native culture. Having an impact on the past and modern forestry and nature protection, it holds a significant position in the history of Polish and European forestry.

KEY WORDS

journal development, editorial characteristics, the oldest forest scientific journal in the world

ADDRESSES

Andrzej Grzywacz – e-mail: andrzej_grzywacz@sggw.edu.pl

Instytut Nauk Leśnych, SGGW w Warszawie; ul. Nowoursynowska 159, 02-776 Warszawa

Wstęp

„Sylvan”, którego jubileusz 200-lecia obchodzimy w 2020 roku, przez cały okres ukazywania się był czasopismem naukowym, gdyż spełnia kryteria właściwe dla tego typu wydawnictw, czyli

zasady formalnego, publicznego i uporządkowanego porozumiewania się pracowników naukowych i leśników praktyków – autorów zamieszczanych publikacji, z szerokimi kręgami pracowników leśnictwa, właścicielami i zarządcami lasów, myśliwymi i przyrodnikami oraz różnorodnymi kręgami społeczeństwa zainteresowanymi problematyką ekosystemów leśnych i ochroną leśnej przyrody. Dwuwiekowa zawartość merytoryczna „Sylwana” to efekt dorobku wielu pokoleń ludzi lasu, stanowiąca jednocześnie pomnik polskiego leśnictwa i ojczystej kultury. Tak długi okres ukazywania się „Sylwana” powoduje, że jest on najstarszym czasopismem leśnym w Polsce, a także na świecie. Może być powodem do dumy całego środowiska zawodowego leśników, które w trudnych czasach utraty niepodległości, zaborów, powstań narodowowyzwoleńczych, wojen światowych, zmian granic państwa oraz zmieniających się ustrojów społeczno-politycznych wytrwale publikowało wyniki swojego dorobku naukowego i praktycznego, efekty obserwacji składników biotycznych i abiotycznych lasów, analiz i doświadczeń zawodowych oraz integrowało się wokół tego czasopisma. „Sylwan” zawsze był wydawany w języku polskim, a w okresie zaborów, pod obcą administracją leśną, przyczyniał się do poczucia jedności narodowej oraz budował więź i solidarność zawodową. Odegrał, w szczególności w okresie ostatniego stulecia, po odzyskaniu w 1918 roku niepodległości, ważną rolę edukacyjną i popularyzatorską, podnosząc poziom wiedzy i umiejętności leśników. „Sylwan” od 1820 roku przekazuje wiadomości o nowatorskich dokonaniach w gospodarce leśnej, wyniki badań naukowych, informacje o środowisku leśników, działalności Galicyjskiego, a później Polskiego Towarzystwa Leśnego, których od 138 lat jest organem naukowym (prasowym). „Sylwan”, niewątpliwie wpływając na kształt dawnego i współczesnego gospodarstwa leśnego oraz ojczystej przyrody, zajmuje znaczące miejsce w historii polskiego i europejskiego leśnictwa, jest jednocześnie żywym i rozwijającym się zabytkiem ogólnego polskiego czasopiśmiennictwa naukowo-badawczego.

Korzystając z zasobów biblioteki Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Leśnego w Warszawie, dokonano szczegółowej analizy wszystkich numerów (zeszytów) składających się na 164 roczniki „Sylwana” z lat 1820-2019. Zwracano szczególną uwagę na fakty, dane i informacje związane z historią poszczególnych okresów i faz rozwoju wydawniczego i redakcyjnego: właścicieli i wydawców, zasady numeracji kolejnych roczników, zmiany podtytułów, charakteru i częstotliwości ukazywania się, objętości zeszytów i roczników, wysokość nakładu, liczbę pozycji bibliograficznych, poczet redaktorów naczelnych i przewodniczących rady programowej, drukarnie, kształtowanie się wskaźników bibliometrycznych, afiliację autorów, jubileusze czasopisma i jego organizacji (towarzystw) właścicielskich oraz sposoby finansowania i dystrybucji.

Artykuł nie omawia wartości naukowej opracowań zawartych w „Sylwanie” oraz merytorycznego rozwoju na przestrzeni 200 lat wiedzy z zakresu poszczególnych działów (dyscyplin) nauk leśnych i nauk pokrewnych. Jest to zapewne interesujące zagadnienie dla historii nauki, ale oczekujące na oddzielne opracowanie.

Okresy i fazy rozwoju wydawniczego „Sylwana”

Historię czasopisma „Sylwan” przedstawiano dotychczas najczęściej w podziale na trzy wyraźne okresy: „Sylwan” warszawski (1820-1858), „Sylwan” lwowski (1883-1939) i „Sylwan” współczesny – po II wojnie światowej (od 1947). Analizując szczegółowo przebieg historii wydawniczej tego czasopisma z dzisiejszego punktu widzenia i mając do dyspozycji pełniejszą wiedzę, według stanu z 2020 roku, można zaproponować inny podział. Gdy uwzględni się realia i rzeczywistość społeczno-polityczną na ziemiach polskich w czasie przygotowywania kolejnych tomów „Sylwana”, można wyróżnić 6 okresów w jego historii: sprzyjające warunki w okresie aktywiza-

cji społeczno-gospodarczej, tworzenie po raz pierwszy polskiej administracji leśnej w Królestwie Kongresowym, leśnictwo uznane za odrębny, ważny dział gospodarki, protektorat nad „Sylwanem” Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu w Warszawie (1820-1835); „reforma” leśnictwa rządowego dokonywana przez władze carskie, kolejna fala represji i rusyfikacji po powstaniu listopadowym, „Sylwan” wydawany przez prywatną spółkę leśników (1836-1858); czasopismo „odrodzone” wydawane przez Galicyjskie Towarzystwo Leśne we Lwowie, pod zaborem cesarstwa austro-węgierskiego (1883-1918); „Sylwan” wydawany w niepodległej Polsce, w okresie międzywojennym (1919-1939); okres Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (1947-1989); okres współczesny po odzyskaniu przez nasz kraj pełnej suwerenności i przynależności od 2004 roku do Unii Europejskiej (1990-2020).

Okres współczesny można podzielić na 2 podokresy, a szczegółowiej na 7 faz rozwojowych, przy uwzględnieniu wydawców i sposobów finansowania oraz kolejnych kroków ku coraz wyższym wymaganiom merytorycznym i formalnym stawianym autorom publikacji przez Komitet Redakcyjny „Sylwana” dla podnoszenia naukowego charakteru i poziomu miesięcznika. Niektórych dat nie można określić ściśle, należy je raczej przyjmować jako granice przybliżone. W latach 1947-1955 wydawcą „Sylwana” było Polskie Naukowe Towarzystwo Leśne, czasopismo ukazywało się jako kwartalnik, później dwumiesięcznik, powoli rozszerzał się krąg autorów artykułów; 1956-1965 – współwłaścicielem „Sylwana” była Polska Akademia Nauk, współfinansująca koszty wydawnicze; 1966-1991 „Sylwan” ponownie stał się miesięcznikiem, znacznie wzrosły nakład i objętość poszczególnych zeszytów, PAN nie był już współwłaścicielem, ale przekazywał dotacje pokrywające częściowo koszty; 1992-2002 – redagowaniem, przygotowaniem technicznym i drukiem zajmowała się Fundacja „Rozwój SGGW”; 2003-2008 – wydawcą był PTL wspomagany finansowo przez Komitet Badań Naukowych, później przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Generalną Dyрекcję Lasów Państwowych; 2009-2019 – wyraźny wzrost wymagań stawianym autorom publikacji, zdecydowana redukcja tekstów innych niż naukowe (sprawozdania, różnego typu informacje, wspomnienia pośmiertne itd.), artykuły naukowe z angielskimi tytułami i podpisami pod rycinami, abstraktem oraz słowami kluczowymi, internetowe adresy autorów, czasopismo jest indeksowane, otrzymuje wskaźnik wpływu (impact factor), ma międzynarodową Radę Programową, zalicza się do renomowanych czasopism leśnych, jest znane również poza granicami kraju, składem i drukiem w tym okresie zajmuje się firma Optima JG, a od 1991 roku redaktorem naczelnym jest prof. Arkadiusz Bruchwald. Bieżącą fazą rozwojową (11), można liczyć od 2020 roku, czyli od decyzji o wydawaniu „Sylwana” także w języku angielskim, co prawdopodobnie nastąpi od 2021 roku w formie elektronicznej, z myślą o promocji polskiego leśnictwa i nauk leśnych na forum międzynarodowym. Obecnie trwają uzgodnienia i prace przygotowawcze. Warto przypomnieć, że w latach 1951-1991 wydawcą „Sylwana” było Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne.

Niezależnie, czy historię wydawniczą „Sylwana” umownie podzielimy na 3 lub 6 okresów, czy na 11 faz rozwojowych, to śledząc koleje działalności w okresie ponad 200 lat, wyraźnie widać upór i determinację oraz trud wielu pokoleń leśników związanych z ukazywaniem się tego czasopisma oraz jego znaczenie dla polskiego leśnictwa. „Sylwan” był zawsze wydawany po polsku, dla leśników z wszystkich ziem etnicznie polskich, choć ukazywał się w 3 „państwach”, przez 39 lat formalnie w Cesarstwie Rosyjskim (Królestwo Kongresowe), 36 lat w Cesarstwie Austro-Węgierskim (Galicja), a od 1918 roku w Polsce, z redakcjami w 4 lokalizacjach: w Warszawie, Lwowie, Krakowie i ponownie w Warszawie.

Wobec istnienia około 50 opracowań dotyczących historii „Sylwana” na przestrzeni dwu wieków, dość powszechnie znanych w środowisku leśników i przyrodników, nie ma zapewne po-

trzeby powtarzania informacji już wcześniej opublikowanych. Zestaw tych publikacji można podzielić na 3 grupy, ze względu na inspirację i powód ich powstania. Pierwsza to opracowania związane z jubileuszami: setny rocznik [Krajski 1956; Żabko-Potopowicz 1956]; 150 rocznica rozpoczęcia wydawania (1 i 2 numer z 1970 roku, cały łączony jubileuszowy zeszyt 8/9 z 1970 roku o objętości 320 stron i nakładzie aż 7 tys. egzemplarzy [Tyszkiewicz 1971; Zdanowski 1971]) (ryc. 1); z okazji 170-lecia [Heymanowski 1991]; 180-lecia [Zarzyński 2001] i 190-lecia [Grzywacz 2010].

Druga grupa publikacji obejmuje opracowania poświęcone w całości działalności wydawniczej „Sylwana” lub zawierające obszerniejsze fragmenty czy tylko pewne wzmianki o tym czasopiśmie, przygotowane z okazji kolejnych rocznic i jubileuszy właścicieli tytułu wydawniczego, czyli Galicyjskiego i Polskiego Towarzystwa Leśnego. Stosunkowo często informacje o „Sylwanie” w tych artykułach miały wykazywać aktywność Towarzystwa. Szczerbowski [1907] z okazji 25-lecia GTL przygotował na uroczysty Zjazd w Krakowie, połączony z Pierwszym Zjazdem Polskich Leśników (z wszystkich zaborów), obszerne opracowanie książkowe, w którym przedstawił założenia ideowe i początki „Sylwana” lwowskiego oraz trudności z jego ukazywaniem się – finansowe i wynikające z okresowych niedoborów materiałów niezbędnych do przygotowania kolejnych zeszytów. Miklaszewski [1907] na tym samym Zjeździe przedstawił fakt wydawania „Sylwana” jako znaczący w rozwoju XIX-wiecznego leśnictwa polskiego. W pierwszym numerze, który ukazał się po przerwie spowodowanej II wojną światową i z okazji 65-lecia PTL, Rafalski [1947] przypomniał rolę „Sylwana” w rozwoju naszego leśnictwa. Z okazji 75 lat działalności PTL Krajski [1957] i Krzysik [1958] przypomnieli historię „Sylwana”, a Krzysik [1963], jako przewodniczący Zarządu Głównego PTL, przywołał te wydarzenia również z okazji 80-lecia Towarzystwa. Żabko-Potopowicz [1972] wygłosił referat o „Sylwanie” na sesji naukowej towarzyszącej

Ryc. 1.

Kartka pocztowa z okazji 150-lecia „Sylwana”
Postcard for the 150th anniversary of ‘Sylwan’

Zjazdowi z okazji 90-lecia PTL w Krakowie. Na jubileusz 100-lecia PTL Sokołowski [1982] opracował bardzo starannie pełną i obszerną bibliograficzną zawartość „Sylwana” warszawskiego i lwowskiego, która niestety nie została wydana, istnieje tylko w formie maszynopisu. Wzmianki o „Sylwanie” znajdują się także w nr 8 i 12 (1983) w cyklu artykułów związanych z jubileuszem 100-lecia istnienia PTL i uroczystą sesją naukową poświęconą temu wydarzeniu. Kasprzyk [1984] w specjalnie przygotowanej z okazji jubileuszu 100-lecia książce „Dzieje Polskiego Towarzystwa Leśnego 1882-1982” poświęcił historii i znaczeniu „Sylwana” odrębny obszerny rozdział. Na 100. jubileuszowy Zjazd PTL, który odbył się w 2000 roku w Poznaniu, Zarzyński [2000] przygotował okolicznościowe książkowe wydawnictwo „Ludzie i fakty”, w którym znajduje się duży rozdział „Rys historyczny »Sylwana« widziany przez pryzmat działalności jego redaktorów naczelnych”. Z okazji tego jubileuszowego Zjazdu Broda [2000] napisał i przygotował podręcznik „Historia leśnictwa polskiego”, który ukazał się dzięki Wydawnictwu Akademii Rolniczej w Poznaniu, na zlecenie PTL. Grzywacz [2001] przedstawił na tym Zjeździe obszerną prezentację „PTL w służbie społeczeństwa”, opublikowaną później w „Sylwanie”, gdzie zaprezentował również informacje o organie naukowym Towarzystwa. Na najliczniejszym ze wszystkich dotychczasowych Zjazdów (ponad 1200 uczestników), z okazji 125-lecia PTL w Krakowie na Uniwersytecie Jagiellońskim, Grzywacz [2007] wygłosił główny referat „Sto dwadzieścia pięć lat działalności Polskiego Towarzystwa Leśnego w służbie lasów i społeczeństwa”. Omawiając działalność wydawniczą, wspominał również o „Sylwanie” (ryc. 2). Tekst tego obszernego referatu opublikowano w materiałach zjazdowych.

Do trzeciej grupy publikacji, w których znajdują się także treści dotyczące historii i rozwoju wydawniczego „Sylwana”, należy zaliczyć liczne opracowania wymienione w spisie literatury do

Ryc. 2.

Kartka pocztowa z okazji 125-lecia Polskiego Towarzystwa Leśnego
Postcard for the 125th anniversary of the Polish Forest Society

niniejszego artykułu [Połujański 1863; Strzelecki H. 1894; Strzelecki A. 1895; Kucharzewski 1904; Sokołowski S. 1905; Więcko 1956; Żabko-Potopowicz 1960a-c, 1965; Godera 1965; Krajski 1965, 1974; Marszałek 1965; Szymanowska 1977; Heymanowski 1980; Sokołowski W. 1982; Mała... 1991; Broda 2001, 2007; Grzywacz, Łukasiewicz 2004; Zarzyński 2019; Grzywacz 2020].

Z publikacji książkowych analizujących zawartość merytoryczną artykułów zamieszczonych w „Sylwanie” o określonej tematyce należy wymienić publikacje Kantowskiego i Nowaka [2006] ze wstępem Grzywacza w postaci wkładki „Słowo na jubileusz 185-lecia »Sylwana«” oraz opracowanie Grzywacza [2019], w którym dokonano wyboru 50 z 130 artykułów traktujących bezpośrednio o różnorodnych aspektach przyrodniczych i leśnych Puszczy Białowieskiej, kierując się zasadą pierwszeństwa dawnym publikacjom w „Sylwanie”, trudniej dostępnym dla współczesnych czytelników oraz tematyce ogólniejszej w stosunku do przedstawionych szczegółowych, specjalistycznych wyników badań, dotyczących poszczególnych składowych puszczańskich ekosystemów (grzybów, porostów, owadów, wyników obserwacji fenologicznych i meteorologicznych). Publikację tę przygotowało Centrum Informacyjne Lasów Państwowych na podstawie zasobów bibliotecznych PTL, także dla uczczenia 200-lecia pierwszego tomu „Sylwana” (ryc. 3).

Wydawnicza i redakcyjna charakterystyka czasopisma „Sylwan”

WŁAŚCICIELE. Inicjatorami utworzenia leśnego czasopisma naukowego w celu podnoszenia fachowego poziomu tworzono po raz pierwszy w historii naszego kraju polskiego korpusu leśnego (oddzielnej administracji) byli ówcześni liderzy i organizatorzy służby lasów rządowych (skarbowych, państwowych) na terenie Królestwa Polskiego (Kongresowego), pozostającego pod zaborem rosyjskim: Ludwik Plater (1775-1846) – dyrektor generalny lasów rządowych, Juliusz Brinken (1788-1846) – naczelny nadleśniczy i Hipolit Cielecki (1792-1871) – sekretarz Wydziału Lasów Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu. Współpracownikami i autorami artykułów byli głównie profesorowie Szczególnej Szkoły Leśnictwa w Warszawie, z których niektórzy byli równocześnie

Ryc. 3.

Kartka pocztowa z okazji 200-lecia „Sylwana”
Postcard for the 200th anniversary of ‘Sylwan’

pracownikami Uniwersytetu Warszawskiego (Szkoły Głównej). „Sylwan” był półrządowym czasopismem tej Komisji, stąd należy przypuszczać, że w latach 1820-1835 ona była jego właścicielem. Nie dysponujemy dokumentami źródłowymi z tego zakresu, więc nie można wykluczyć, że być może doszło do innych ustaleń prawnych i kto inny występował do Urzędu Cenzora o zgodę na wydawanie tego leśnego periodyku. Po upadku Powstania Listopadowego rozpoczęły się represje, w ramach których nastąpiła zmiana organizacyjna i kadrowa „zbyt polskiego” leśnictwa rządowego i zdjęcie „urzędowej opieki” władz leśnych z wydawania „Sylwana”. Chcąc zachować dorobek i ciągłość ukazywania się „Sylwana”, podjęła się tego zadania prywatna Spółka Wydawnicza, którą utworzyli leśnicy: Kazimierz Glinka-Janczewski i Franciszek Elsner. Po wyjściu Elsnera ze spółki w 1836 roku „Sylwana” wydawali wspólnie Janczewski i Cielecki. W latach 1836-1858 udawało się im, mimo dużych trudności finansowych, prowadzić to czasopismo, które ukazywało się nieregularnie w łączonych tomach. Niestety, później nastąpiła trwająca 24 lata przerwa, podczas której na ziemiach etnicznie polskich nie ukazywało się żadne dłużej wydawane czasopismo leśne [Miklaszewski 1907; Krajski 1974; Grzywacz 2016]. Wyjątkiem był „Rocznik Leśniczy” redagowany przez A. Połujańskiego, ukazujący się tylko w latach 1861-1865 [Żabko-Potopowicz 1966].

Powstałe w 1882 roku we Lwowie Galicyjskie Towarzystwo Leśne już po roku działalności rozpoczęło wydawanie „Sylwana” jako swojego organu naukowego, z zachowaniem ciągłości i szacunkiem dla dotychczasowego dorobku tego czasopisma. Ponieważ Warszawa i Lwów znajdowały się w tym czasie w różnych państwach, nie zawarto umowy formalnoprawnej przekazującej zgodę i uprawnienia do „dziedziczenia” praw i obowiązków właścicielskich, zwłaszcza że minęło prawie ćwierć wieku od ukazania się ostatniego, 24 tomu „Sylwana” warszawskiego [Strzelecki 1894].

Od 1883 roku właścicielem „Sylwana” jako tytułu wydawniczego jest stale to samo leśne towarzystwo, choć zmieniające nazwę, zgodnie z rozszerzeniem się geograficznego zasięgu – Galicyjskie, Małopolskie, Polskie Towarzystwo Leśne, a w latach 1946-1956 nazywając się przejściowo Polskim Naukowym Towarzystwem Leśnym. W latach 1956-1965 współwłaścicielem „Sylwana” była Polska Akademia Nauk (m.in. aby umożliwić współfinansowanie kosztów wydawniczych). Od 1966 roku wyłącznym właścicielem zarejestrowanym sądownie jest PTL. Ogólny nadzór nad wydawaniem „Sylwana” sprawuje Zarząd Główny PTL i jego przewodniczący. W tabeli 1 przedstawiono okresy pełnienia funkcji przewodniczących PTL w latach 1918-2020.

WYDAWCY. W okresie warszawskim i lwowskim wydawcami „Sylwana” byli jego właściciele, także w latach 1947-1950. Od 1 zeszytu z 1951 roku do 7 zeszytu z 1991 roku wydawcą było Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne (PWRiL). Po przemianach polityczno-społecznych „Sylwana” do druku przygotowywało od 8 zeszytu z 1991 roku do końca tego roku Wydawnictwo Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego (tylko 5 miesięcznych zeszytów). Od 1992 roku „Sylwan” był redagowany, przygotowywany technicznie i drukowany przez Fundację „Rozwój SGGW”. Od 2003 roku do czasu obecnego samodzielnym wydawcą jest PTL. W okresie wspólnym 1947-2019 „Sylwan” był przez 41 lat wydawany przez PWRiL, 10 lat przez Fundację „Rozwój SGGW” i przez ostatnie 22 lata przez właściciela tego naukowego miesięcznika – Polskie Towarzystwo Leśne.

NUMERACJA KOLEJNYCH ROCZNIKÓW. W warszawskim okresie wydawania „Sylwana” (1820-1858) ukazały się 24 tomy. Było to 10 tomów rocznych oraz tomy łączone: dwuletnie z lat 1845 i 1846 oraz 1847 i 1848, a także pięcioletnie z lat 1849-1853 i 1854-1858. W latach 1822, 1824, 1825, 1826 i 1831 „Sylwan” nie ukazywał się. Oznacza to, że przez 39 lat wydawania w Warszawie tego

Tabela 1.

Przewodniczący (prezysi) Polskiego Towarzystwa Leśnego od roku 1918
 Presidents of Polish Forest Society since 1918

	Lata życia Life span	Okres pełnienia funkcji On duty
August Krasicki	1873-1946	1918-1928
Zygmunt Broel-Plater	1870-1934	1928-1931
Stanisław Sokołowski	1865-1942	1931-1934
Emeryk Hutten-Czapski jr	1897-1979	1934-1936
Witold Roszkowski	1879-1939	1936-1938
Hieronim Tarnowski	1884-1945	1938-1939
Aleksander Kozikowski	1879-1956	1946-1949
Franciszek Krzysik	1902-1980	1949-1980
Andrzej Szujecki	1929-2017	1981-1993
Andrzej Gorzelak	1933-2005	1994-1997
Andrzej Grzywacz	ur. 1943	1997-2018
Janusz Dawidziuk	ur. 1955	2018-

leśnego czasopisma przekazano prenumeratorom i czytelnikom 34 roczniki zgrupowane w 24 tomach. W okresie lwowskim (1883-1939) wydano 57 roczników „Sylwana” o kolejnej numeracji 1-57, bez nawiązywania do numeracji poprzedniego okresu. Przerwy wydawnicze nie wystąpiły nawet podczas trwania I wojny światowej (1914-1918) oraz wojny polsko-ukraińskiej i polsko-bolszewickiej (1919-1921). W 1939 roku, w przededniu II wojny światowej, ukazał się tylko „Sylwan” serii B, zawierający artykuły oraz sprawy i komunikaty PTL, nie zdążono już wydać serii A – z rozprawami naukowymi. W efekcie II wojny światowej, dramatycznych wydarzeń, zakazu działalności Towarzystwa, sowieckiej i hitlerowskiej okupacji Lwowa oraz zmiany granic państwa „Sylwan” nie ukazywał się przez 7 lat (1940-1946).

W okresie 1947-2020 ukazało się 74 roczników, przy czym jubileuszowy, z 2020 roku, jest na bieżąco realizowany. W latach 1820-2020 (201 lat) ukazały się 34 roczniki warszawskie, 57 roczników lwowskich i 74 roczniki okresu współczesnego (powojennego) – łącznie 165 roczników „Sylwana”. W tym dwuwiekowym okresie wystąpiło 5 lat przerwy w wydawnictwie warszawskim, 24 lata przerwy pomiędzy „Sylwanem” wydawanym w Warszawie i Lwowie oraz 7 lat przerwy będących skutkiem II wojny światowej – łącznie 36 lat przerw. „Sylwan” z 2020 roku nosi numer rocznika 164, chociaż powinien być to numer 165. Ciągłość numeracji roczników „Sylwana”, od pierwszego z 1820 roku, zaproponowano dopiero po II wojnie światowej, od rocznika, który zdążono przygotować i wydać pod koniec 1947 roku. Tom ten nosi numerację oznaczoną cyframi łacińskimi XCI, czyli 91. W rzeczywistości powinien mieć numerację XCII (92). Prawdopodobnie prof. Szymon Wierdak, redaktor naczelny „Sylwana” w latach 1920-1939 oraz w 1947 roku, uznał, że rocznik z 1939 roku nie był pełny bez serii A i nie uwzględnił go w nowo wprowadzonej numeracji, chociaż „Sylwan” serii B z 1939 roku jest sygnowany jako rocznik lwowski LVII (57). Pewne wątpliwości budzi również fakt nieuwzględnienia w numeracji „Sylwana” z 1822 roku, który był znacznie zmienionym II wydaniem tomu z 1820 roku (pierwszego), gdy okazało się, że tom 1 był bardzo dobrze przyjęty i odnotowano znaczne zainteresowanie wznowieniem. Tom 1 (1820) ma 616 stron, a jego II zmienione wydanie z 1822 roku obejmuje 438 stron tekstu. Uważam, że nie należy obecnie poprawiać i korygować tych wątpliwości, aby nie burzyć bibliograficznych zapisów w kartotekach i dokumentacjach polskich oraz zagranicznych zbiorach bibliotecznych. Dobrze byłoby jednak o tych faktach wiedzieć i pamiętać (tab. 2).

Tabela 2.

Numeracja tomów i roczników „Sylwana” w okresach historycznych i fazach rozwojowych
 Numeration of ‘Sylwan’ volumes in historic periods and development phases

	Okres historyczny Historic period	Faza rozwojowa Development phase	Długość fazy [lata] Phase length [years]	Numeracja własna w okresach Own numeration in periods	Ciągła numeracja roczników Continuous
1820-1835	warszawski	1	16	t. 1-11	1-11
1836-1858	Warsaw	2	23	t. 12-24	12-34
1883-1918	lwowski Lviv	3	36	R. 1-36	35-70
1919-1939		4	21	R. 37-57	71-91
1947-1955		5	9	R. 1-10	91-100
1956-1965	współczesny modern	6	10	R. 11-19	101-109
1966-1991		7	26	R. 20-44	110-134
1992-2002		8	11	R. 45-56	135-146
2003-2008		9	6	R. 57-62	147-152
2009-2019		10	11	R. 63-74	153-163
2020-		11	–	R. 75-	164-

t. – tom, R. – rocznik; t. – volume, R. – annual

PODTYTUŁY. „Sylwan” przez ponad 200 lat wydawany był zawsze pod tym samym tytułem i w języku polskim, niezależnie czy siedziba wydawcy znajdowała się w Warszawie pod zaborem rosyjskim, czy we Lwowie pod zaborem austro-węgierskim (do 1918 roku) i – co oczywiste – w niepodległej już Polsce. „Sylwan” warszawski miał kolejno następujące podtytuły: Dziennik Nauk Leśnych i Myśliwych, Dziennik Nauk Leśnych i Łowieckich, Zbiór Nauk i Urządzeń Leśnych i Myśliwych („urządzeń” oznacza jednocześnie „zarządzeń”). W latach 1827-1833 ukazywał się z każdym tomem „samoistny dodatek” – Rocznik Korpusu Leśnego Królestwa Polskiego na dany rok, a w okresie 1834-1858 – Rocznik Administracji Leśnej i Rządowej Królestwa Polskiego na dany rok. „Sylwan” lwowski miał podtytuły: Czasopismo miesięczne dla leśników i właścicieli ziemskich, Organ Galicyjskiego Towarzystwa Leśnego, Organ Małopolskiego Towarzystwa Leśnego – Publication de la Société Forestière de la Petite Pologne (1926), Organ Polskiego Towarzystwa Leśnego – Publication de la Société Forestière de Pologne (1927-1939). Wznowiony „Sylwan” w 1947 roku miał podtytuł – Kwartalnik Polskiego Naukowego Towarzystwa Leśnego, Revue trimestrielle de la Société Forestière Scientifique de Pologne, Kwartalnik Polskiego Naukowego Towarzystwa Leśnego (1950), Kwartalnik i u dołu strony tytułowej Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne (1951-1952), Dwumiesięcznik Polskiego Naukowego Towarzystwa Leśnego i u dołu okładki PWRiL (1953-1955), Miesięcznik Komitetu Nauk Rolnych Polskiej Akademii Nauk i Polskiego Naukowego Towarzystwa Leśnego (1956), Miesięcznik Wydziału Nauk Rolniczych i Leśnych PAN i PTL (1957-1961), Dwumiesięcznik Wydziału Nauk Rolnych i Leśnych PAN i PTL (1962-1965), Miesięcznik PTL (drobnym drukiem – wydany z zasiłku PAN) (1966-1990), Miesięcznik Polskiego Towarzystwa Leśnego (1991-2019) z dopiskiem „założony w 1820 roku”.

Okładkę i stronę tytułową w najstarszych „Sylwanach” zdobiła rycina twarzy Silvanusa – rzymskiego bożka lasów i dzikiej przyrody. Przez dziesięciolecia znajdowało się tam również łacińskie motto „Nobis placeant ante omnia silvae” („My lasy nad wszystko miłujemy” lub „Ponad wszystkimi innymi rzeczami podobają się nam lasy”). Jest to fragment z „Eclogae” (lub „Bucolica”) z „Pastorałki II” Wergiliusza (70-19 rok p.n.e.). W okresie międzywojennym na okładce umieszczano czarno-biały drzeworyt fragmentu drzewostanu (również na roczniku z 1947

roku). Od 1953 roku wraca na okładkę rycina twarzy „Sylwana”, która towarzyszy już wszystkim kolejnym zeszytom i rocznikom (trudno ustalić autora i pochodzenie tej ryciny).

Warto przy tej okazji wspomnieć, że obecny wygląd okładki i szatę graficzną zawdzięcza „Sylwan” wybitnemu typografowi – panu Andrzejowi Tomaszewskiemu.

OBJĘTOŚĆ ROCZNIKÓW. Tomy 1-9 „Sylwana” z lat 1820, 1821, 1823, 1827, 1828, 1830, 1832 i 1833 były złożone z kwartalnych zeszytów o numeracji 1-4. W niektóre lata ukazywały się dość regularnie, niekiedy nieregularnie jako zeszyty łączone, najczęściej oprawione jako cały rocznik. Objętość roczników była zróżnicowana: wynosiła od 335 do 619 stron, w formacie wówczas stosowanego arkusza drukarskiego, wymiarami zawartymi pomiędzy A5 i A6 według ówczesnych norm. Tomy 10-20 z lat 1834-1844 były rocznikami, w niektóre lata ukazywały się jako półroczniki (z pozorem kwartalników z numeracją łączoną 1/2 i 3/4). Roczna objętość tomu była zróżnicowana: od 325 do 678 stron. Tomy 21 i 22 były dwurocznikami z lat 1845 i 1846 oraz 1847 i 1848, o objętości 635 i 373 strony. Tom 23 obejmował lata 1849-1853 z 491 stronami, formalnie był rocznikiem, co oznacza średnio 98 stron na każdy rok tego okresu. Tom 24 (ostatni z okresu warszawskiego) był wydany również w tej samej formule za lata 1854-1858 i obejmował 620 stron. Należy zwrócić uwagę, że tomy 23 i 24 stanowią obszerne i osobne dzieło Klemensa Wydrzyńskiego „Przewodnik dla służby leśnej rządowej”. Do tomów 4-9 był dołączony „Rocznik Korpusu Leśnego Królestwa Polskiego” o objętości 30-38 stron, a do tomów 10-24 dołączono „Rocznik Administracji Leśnej i Rządowej Królestwa Polskiego” o 38-78 stronach. Przez 39 lat ukazywania się dawnego „Sylwana” w Warszawie wydano 24 tomy obejmujące 34 roczniki. Łączna liczba stron we wszystkich tomach wynosi 12 622, a w samoistnych dodatkach 934. Jak na trudne warunki społeczno-polityczne tego okresu, mały krąg osób przygotowujących materiały do „Sylwana” i stosunkowo nieliczne środowisko prenumeratorów i czytelników łączna objętość tekstów wynosząca 13,6 tys. stron jest dokonaniem imponującym i znaczącym w historii polskiego piśmiennictwa polskiego. Ze współczesnego punktu widzenia zachwycają liczne ryciny – bardzo staranne, barwne wykonane różnymi technikami graficznymi, zwykle w postaci wklejek lub załączników.

W okresie lwowskim roczniki 1-10 z lat 1883-1892 były wydawane jako miesięczniki o objętości 432-564 stron. W latach 1893-1913 wydano 21 roczników, tylko w latach 1894, 1896, 1897 i 1900 były to komplety miesięczników o numeracji zeszytów 1-12. W pozostałe lata tego okresu były to zeszyty łączone, często podwójne, wakacyjne lub łączone w inny sposób – tak wydawano 8 lub 10 zeszytów rocznie. Format arkusza był zbliżony do A5. W latach I wojny światowej 1914-1918 oraz wojny polsko-ukraińskiej i polsko-bolszewickiej 1919-1922 nie było przerw w wydawaniu „Sylwana”. W latach 1914-1921 ukazało się 8 roczników o numeracji 32-39. Był to miesięcznik z zeszytami łączonymi, stąd wydawano 2, 3, 4 lub 8 zeszytów w ciągu roku. Objętość roczników była znacznie mniejsza niż w okresie poprzednim i wynosiła 128-360 stron. W latach 1922-1927 ukazało się 6 tomów „Sylwana”, składających się z miesięcznych zeszytów o łącznej numeracji, najczęściej ukazywało się 5-6 zeszytów rocznie, a w 1923 roku było ich 10. Objętość rocznika wynosiła 272-400 stron. W latach 1928-1931 wydano kolejne tomy zawierające po 5 zeszytów (w 1931 – 4 zeszyty), o objętości 436-508 stron. W latach 1932-1934 roczniki zawierały po 6 lub 9 zeszytów o objętości 340-404 stron. W latach 1935-1939 przygotowywano wydawanie „Sylwana” w nowy sposób (na prośbę prenumeratorów i czytelników). Numery tomów 53-57 były drukowane w serii A i B. Seria A składała się z rozpraw naukowych, a seria B zawierała artykuły, komunikaty i sprawy Towarzystwa. W roku 1935 wydano 4 zeszyty serii A i 6 zeszytów serii B, w 1936 roku ukazały się 2 zeszyty serii A i 6 serii B, w 1937 roku wydrukowano 4 zeszyty serii A oraz 12 zeszytów serii B, natomiast w 1938 roku wydano 2 podwójne zeszyty o numeracji 1/2 i 3/4 serii A i 12 ze-

szytów serii B, w tym 3 łączone podwójne. W 1939 roku nie ukazały się już zeszyty serii A, a wydano 5 zeszytów serii B o numeracji 1-4 i 5/6. Było to skutkiem wybuchu II wojny światowej oraz napadu ZSRR na Polskę i okupacji Lwowa. Łącznie zeszyty serii A miały objętość 152-220 stron, a zeszyty serii B obejmowały 208-340 stron. Format arkuszy drukarskich, w jakich wydawano „Sylwana” w latach 1883-1939, był zbliżony do A5. Wszystkie 57 roczników „Sylwana” wydanych przez Polskie (Galicyjskie, Małopolskie) Towarzystwo Leśne z redakcją i drukarniami we Lwowie obejmuje łącznie ponad 24 tys. stron. Z powodu II wojny światowej i jej skutków nastąpiła w wydawaniu „Sylwana” 7-letnia przerwa (w latach 1940-1946).

Wznowienie wydawania „Sylwana” po II wojnie światowej nastąpiło dopiero pod koniec 1947 roku w Krakowie. Zaproponowano i wprowadzono wówczas nową numerację roczników, z uwzględnieniem „Sylwana” wydawanego dawniej w Warszawie i Lwowie, podkreślając tym samym, że jest to nadal ten sam leśny naukowy tytuł wydawniczy i honorując dorobek licznych pokoleń polskich leśników. W latach 1947-1952 „Sylwan” był kwartalnikiem. W latach 1950 i 1952 ukazały się 4 zeszyty, a w pozostałe lata tego okresu wydawano 1, 2 lub 3 zeszyty w roku, jako łączone egzemplarze kwartalne. Objętość roczników wynosiła 200-512 stron, w formie arkusza drukarskiego zbliżonym do B5, który jest zachowywany przez wszystkie kolejne lata, aż do rocznika jubileuszowego z 2020 roku. W latach 1953-1955 „Sylwan” wydawano jako dwumiesięcznik, o numeracji zeszytów 1-6. Objętość roczników wynosiła wtedy 453-576 stron. W 1956 roku rozpoczęto wydawanie miesięcznika – zeszyty nieparzyste jako serię A, a parzyste jako serię B. Serię A stanowiły rozprawy naukowe, natomiast w serii B dominowały problemy praktycznego leśnictwa i sprawy PTL. W taki sposób „Sylwan” był redagowany tylko przez rok. Do roku 1960 „Sylwan” wydawano jako miesięcznik, z 12 zeszytami rocznie lub z podwójnymi numerami wakacyjnymi. Objętość roczników bardzo znacznie wzrosła w stosunku do wszystkich dotychczasowych wydań (w latach 1820-1858 oraz 1883-1939) i wynosiła 1147-1214 stron. W latach 1961-1965 „Sylwan” ponownie stał się dwumiesięcznikiem, z 6 zeszytami o objętości po 576-665 stron, czyli zmniejszonej do połowy, z powodu „akcji oszczędności papieru”. Tak nazwana i propagowana w społeczeństwie „akcja” była w rzeczywistości spowodowana kłopotami z papierem drukarskim, który w tym okresie – podobnie jak farby i sprzęt drukarski – był towarem deficytowym i centralnie reglamentowanym. Wydawca „Sylwana” – PWRiL – nie otrzymywał dostatecznych w stosunku do potrzeb przydziałów papieru. Od 1966 roku do końca 2019 (ostatniego analizowanego w tym opracowaniu rocznika) „Sylwan” ukazuje się regularnie jako miesięcznik. Tylko w wyjątkowych przypadkach, spowodowanych przyczynami zewnętrznymi, wydawano zeszyty łączone. W 1981 roku wydano łączone zeszyty 7/9 i 10/12, a w 1982 zeszyt łączony 1/3, następnie kolejno zeszyty 4, 5, 6, 7 i 8, a dalsze zeszyty 9-12 w ogóle nie ukazały się. Było to spowodowane kryzysem polityczno-społecznym, strajkami zakładów pracy (w tym drukarni), powstaniem ruchu „Solidarność” i wprowadzeniem stanu wojennego w naszym kraju. W 1990 roku wyszły tylko zeszyty 1, 2 oraz 3/12 o łącznej objętości 276 stron, a w 1991 roku 1/3 oraz 4/6 i następnie już wszystkie zeszyty miesięczne w kolejności 7-12, o łącznej objętości 774 strony. Był to efekt zaprzestania finansowania czasopism naukowych, w tym „Sylwana”, przez PAN i braku innych źródeł dofinansowania. Z trudnych obecnie do wyjaśnienia przyczyn również w 1989 roku wydano tylko 9 zeszytów, w tym łączone 1/2, 9/10 i 11/12, o sumarycznej objętości 786 stron.

W długim okresie 1966-2019, przez 54 lata ukazywania się „Sylwana” jako miesięcznika (nie licząc lat „kryzysowych”), objętość roczników wahała się od 843 stron w 2007 roku do 1538 w roku 2000. Żmudne podliczenie objętości wszystkich roczników z lat 1947-2019 dało imponującą liczbę 71 666 stron.

Przez całe dwa wieki najstarsze naukowe czasopismo leśne „Sylwan” opublikowało około 110 tys. stron rozpraw naukowych, artykułów i doniesień, komunikatów i informacji o lasach i leśnictwie oraz z życia środowiska zawodowego leśników. Analiza tylko jednej charakterystyki funkcjonowania i działalności „Sylwana” – objętości tomu rocznego – bardzo wyraźnie pokazuje, które lata w całym dwuwieczu były pomyślne dla tego czasopisma, a które kryzysowe. Zawsze było to odbiciem zdarzeń historycznych, sytuacji społeczno-politycznej i gospodarczej leśnictwa, zarówno dawniej, na ziemiach etnicznie polskich pod zaborami, jak i w niepodległym kraju.

Nie sposób podać objętości dawnych roczników lub pojedynczych zeszytów „Sylwana” w arkuszach wydawniczych lub drukarskich, gdyż takie informacje nie były zamieszczane w stopce redakcyjnej. Wiadomo, że w latach 1996-2003 na pojedynczy zeszyt przypadało średnio 10,5-11,5 arkusza wydawniczego (w granicach 8,0-14,5). W okresie 2004-2015 zeszyt miał objętość 4,5 arkusza drukarskiego, a od 2015 – 5,5. Zwiększenie objętości nastąpiło z powodu zwiększonej ilości artykułów wpływających do redakcji „Sylwana”, zarówno z leśnych, jak i z „nieleśnych” placówek naukowo-badawczych.

NAKLAD. W ciągu dwu wieków nakład „Sylwana” zmieniał się, co jest oczywiste z powodu zmian wielkości zainteresowania i popytu, związanych głównie z liczebnością pracowników w szeroko rozumianym leśnictwie, stanem osobowym członków Polskiego (Galicyjskiego, Małopolskiego) Towarzystwa Leśnego, którego „Sylwan” od 138 lat jest organem naukowym, oraz sposobem finansowania tego wydawnictwa (w ramach składek członkowskich, prenumeraty, dotacji i darowizn). Wydawanie „Sylwana” często wiązało się ze znacznymi trudnościami natury politycznej, technicznej i finansowej. Na przykład w latach 1820-1835 „Sylwan” był wspierany przez Komisję Rządową Przychodów i Skarbu, a w latach 1836-1859 takiego wsparcia zabrakło. W okresie lwowskim „Prośby, zachęty, wezwania i upomnienia o liczniejszy udział i ruch umysłowy oraz nadsyłanie spostrzeżeń, artykułów i prac, przewijają się przez wszystkie roczniki naszego pisma” [Szczerbowski 1907]. Broda [2007] pisze, że w poszczególnych zeszytach dużo jest przypomnień i nawoływań do prenumeraty i kupna „Sylwana”, co związane było z kłopotami finansowymi i brakiem funduszy na opłacenie druku. W sytuacjach kryzysowych akcję wydawania wspierała założona przez PTL w 1921 roku Spółdzielnia Leśników we Lwowie, zajmująca się zaopatrzeniem gospodarstw leśnych w nasiona i sadzonki oraz sprzedażą innych artykułów, m.in. książek i skryptów o tematyce leśnej i przyrodniczej. W drukarniach przygotowujących „Sylwana” zdarzały się strajki.

Mimo trudności i przeszkód, w tym opieszałości w płaceniu składek oraz zaległych należności za prenumeratę, ambicją działaczy Galicyjskiego Towarzystwa Leśnego było dbanie o jak najwyższy poziom i odpowiednią wartość publikowanych materiałów oraz o pewną równowagę autorów rekrutujących się spośród pracowników uczelni i wybitnych leśników praktyków. Sukcesem GTL było ustanowienie w 1907 roku na I Zjeździe Leśników Polskich ogólnopolskiego charakteru „Sylwana”, pisma leśnego dla wszystkich zaborów na obszarze Galicji, Królestwa Kongresowego i Wielkiego Księstwa Poznańskiego, i tym samym uznanie wychodzącego we Lwowie czasopisma za organ polskich towarzystw leśnych działających w tych dzielnicach (formalnie 3 różnych państw). Na sytuację wydawniczą „Sylwana” w okresie między I a II wojną światową wpływały hiperinflacja, rewaloryzacja waluty, kryzysy gospodarcze oraz ubożenie społeczeństwa. Nie bez znaczenia była działalność interwencyjna PTL i zawarte w „Sylwanie” memoriały, rezolucje i stanowiska zawierające krytykę władz państwa wobec decyzji w sprawach leśnych i właścicieli ziemskich. Władze sanacyjne kwitowały te opinie milczeniem, a nawet mo-

bilizowały przeciwko Towarzystwu część leśników zatrudnionych w lasach państwowych i skupionych w Związku Zawodowym Leśników.

Należy również pamiętać, że w latach 1820-1858 „Sylwan” był poddawany cenzurze carskiej, w latach 1883-1918 cenzurze Namiestnictwa Galicyjskiego (austro-węgierskiego), a w latach 1919-1939 cenzurze polskiej. Zwykle zapomina się, że w okresie 1946-1990 działał Główny Urząd Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk w Warszawie przy ul. Mysiej 5 (cenzura państwowa), gdzie czytano również wszystkie kolejne zeszyty „Sylwana”. Z informacji ustnych byłych redaktorów wynika, że interwencje i uwagi Urzędu dotyczyły również tego czasopisma. W okresie po II wojnie światowej wysokość nakładów czasopism, w tym czasopism naukowych, napotykała na ograniczenia w centralnych przydziałach papieru oraz możliwościach wykonawczych drukarni i wysokości (lub ich braku) dofinansowania.

W okresie warszawskim i lwowskim nie było zwyczaju podawania w stopce redakcyjnej informacji o nakładzie poszczególnych zeszytów lub choćby roczników, stąd podane w tabeli 3 wysokości nakładów są orientacyjne, ustalone na podstawie danych pośrednich. Nie znamy również nakładów z lat 1947 i 1948, z powodu braku takich danych w rocznikach. Powtarza się ustna informacja, że było to około 700 egzemplarzy. Nakłady w latach 1949-2019 są już podawane przez redakcje i wahają się w bardzo szerokich granicach: 1100-5000 egzemplarzy, w zależności od sposobów dystrybucji tego czasopisma oraz źródeł i wysokości dofinansowania. Najwyższy nakład odnotowano w latach 60. i 70. ubiegłego wieku, kiedy „Sylwan” był przekazywany członkom PTL oraz jednostkom administracyjnym Lasów Państwowych i otrzymywał dofinansowanie PAN. Był on wówczas czasopismem naukowo-branżowym (zawodowym) i obok artykułów naukowych (oryginalnych prac badawczych, monograficznych i przeglądowych) zawierał bardzo bogaty zestaw sprawozdań z działalności PTL, kronik, przeglądów bibliograficznych prasy krajowej i zagranicznej, dział „Z żałobnej karty”, memoriały i stanowiska PTL, sprawozdania z prac IBL w Warszawie i ITD w Poznaniu, wykazy stopni i tytułów naukowych uzyskanych przez pracowników leśnych uczelni i instytutów, recenzje, polemiki, omówienia przebiegu różnorodnych sympozjów i konferencji i inne, w tym „przekładkowe fotografie” oraz wybrane wiersze o tematyce przyrodniczej na stronach wolnych (tzw. wakatach). W ramach danego rocznika poszczególne zeszyty miały zróżnicowane nakłady, zmieniające się niekiedy kilkakrotnie w ciągu roku, np. w 1984 roku 1510, 1580, 1610, 1630 i 1640 egzemplarzy, a w 1985 roku – 1445, 1470, 1490, 1500, 1560 i 1570 egzemplarzy. Trudno obecnie ustalić, jakie były powody zmian

Tabela 3.

Wysokość nakładów czasopisma „Sylwan”
Number of copies (Nakład) of ‘Sylwan’

	Nakład		Nakład
1820-1835	ok. 200-350	1971-1975	2160-3500
1836-1858	ok. 150-250	1976-1980	1900-2170
1883-1918	500-750	1981-1985	1320-1860
1919-1939	600-900	1986-1990	1100-1660
1947-1948	ok. 700	1991-1995	1500-1860
1949-1950	2500-3200	1996-2000	1820-1850
1951-1955	1600-2400	2001-2005	1350-1850
1956-1960	2000-2800	2006-2010	1270-1350
1961-1965	1950-2300	2011-2015	1100-1270
1966-1970	2300-5000	2016-	1200

nakładów w ramach konkretnego rocznika oraz w poszczególnych latach wydawania „Sylwana”. Najwyższy nakład w całej historii „Sylwana” miał zeszyt 8/9 z 1970 roku wydany z okazji jubileuszu 150-lecia: aż 7 tys. egzemplarzy. Był on przeznaczony nie tylko dla stałych odbiorców, ale adresowany do szerokich kręgów społeczeństwa – w celu większego spopularyzowania tematyki lasu i leśnictwa oraz ochrony leśnej przyrody. W tym podwójnym zeszycie w sposób popularny przedstawiono w 54 artykułach ówczesne problemy leśnictwa – podstawy przyrodnicze, hodowlę i ochronę lasu, użytkowanie lasu, problemy organizacyjne, planowanie i politykę leśną, zarządzanie lasu oraz turystykę i rekreację. Był tam także dział „Z myślą o młodzieży”, przybliżający zagadnienia leśne najmłodszemu pokoleniu.

W ostatniej dekadzie „Sylwan” staje się wyspecjalizowanym czasopismem nauk leśnych, z wszystkimi rygorami czasopism ocenianych i indeksowanych, wpisanych na tzw. listę filadelfijską, w których marginalną część zajmują inne teksty, niebędące artykułami ściśle naukowymi. Jest to świadoma decyzja redakcji, biorąca pod uwagę oczekiwania pracowników naukowych i wynikająca z chęci brania coraz większego udziału w obiegu międzynarodowym, wśród najbardziej renomowanych czasopism leśnych na świecie. W latach 2011-2019 nakład był ustabilizowany i wynosił około 1200 egzemplarzy w każdym miesiącu, w tym 1000 sztuk w prenumeracie otrzymują wszystkie jednostki Lasów Państwowych, poprzez dystrybucję Centrum Informacyjnego Lasów Państwowych. Stanowi to podstawę i gwarancję finansowej ciągłości wydawania „Sylwana”.

LICZBA POZYCJI BIBLIOGRAFICZNYCH. „Sylwan” warszawski składa się z 461 pozycji bibliograficznych, co nie wydaje się zbyt dużą liczbą jak na 34 roczniki, ale wśród nich jest wiele opracowań monograficznych, książkowych i słownikowych, np. „Monografia sosny pospolitej” (Szubert 1820), „Terminologia orylów” (Haczewski 1835), „Zasady ogólne zarządu i zagospodarowania lasów tak rządowych jak prywatnych” (Wydrzyński 1842 i 1843), „Gospodarka łowiecka i historia łowiectwa polskiego” (Reumann 1844), „Słownik leśny, bartny, bursztyniarski i orylski” (Kozłowiecki 1845 i 1846) czy „Przewodnik dla służby leśnej Rządowej, czyli przepisy zawiadywania rządowych lasów” (Wydrzyński 1849-1858). Szczegółową bibliografię tego okresu opracował Sokołowski [1982] z okazji jubileuszu 100-lecia PTL.

W okresie lwowskim pozycje bibliograficzne są znacznie bardziej różnorodne pod względem tematyki, obszerności i charakteru informacji (monografie, artykuły, recenzje, z żałobnej karty, nowości wydawnicze, polemiki, z życia i działalności Towarzystwa, stanowiska i memoriały do władz itd.). Teksty były przygotowywane głównie przez środowisko naukowców lwowskich i działaczy Galicyjskiego, Małopolskiego i Polskiego TL, ale również przez autorów z Poznania i Warszawy. Znaczny udział wśród autorów publikacji mieli również leśnicy praktycy z lasów rządowych i prywatnych, właściciele majątków leśnych i wysocy urzędnicy leśni. Według opracowania Sokołowskiego [1982] bibliografia „Sylwana” z tego okresu liczy 4723 pozycje.

Niestety, od 1947 roku brak jest szczegółowego zestawienia bibliograficznej zawartości. Istnieją tylko spisy treści roczników, na podstawie których stwierdzono, że w latach 1947-2019 ukazało się 8345 pozycji. Łącznie w okresie dwu wieków wydawania „Sylwana” opublikowano ponad 13,5 tys. pozycji bibliograficznych (tab. 4). Ten organ polskiego dorobku naukowego, popularyzatorskiego i informacji z kart historii leśnictwa zasługuje na szczegółowe opracowanie i omówienie. Należy mieć nadzieję, że „Sylwan” się takiej całościowej monografii doczeka. Byłaby ona bardzo pożyteczna, gdyż według Krajskiego [1956] „Sylwan” stanowi pomnik polskiej kultury i polskiego leśnictwa. To bardzo „cenna perła” wśród światowych czasopism leśnych.

DRUKARNIE. Tomy 1-4 oraz wydanie II tomu 1 były drukowane przez Natana Glückberga, księgarza i typografa Królewskiego Uniwersytetu (Warszawskiego). Była to wówczas czołowa drukarnia warszawska, bardzo zasłużona dla XIX-wiecznej kultury i sztuki, mieszcząca się w pałacu Czapskich (obecnie budynek przy ul. Krakowskie Przedmieście 5). Tomy 5-12 przygotowała „Drukarnia Antoni Gałęzowski i Kompania”, mieszcząca się przy ul. Żabiej 472. Tomy 13-19 drukowano w znanej i cenionej firmie wydawniczej przy ul. Senatorskiej 463 (obecnie 35/37) której w tym okresie właścicielami byli Józef Węcki i Maxymilian Chmielewski. Tomy 20-24 wydawał Samuel Orgelbrand, wybitny wydawca i drukarz, między innymi pierwszej polskiej wielotomowej encyklopedii, której kolejne tomy były sygnowane i reklamowane również w „Sylwaniu”. Powstawały one w nowoczesnej i dużej jak na owe czasy drukarni przy ul. Miodowej 495.

We Lwowie druk „Sylwana” wykonywano kolejno w Pierwszej Związkowej Drukarni, Drukarni „Dziennika Polskiego” Jana Mittiga i Spółki, „Drukarni Ludowej”, Drukarni Jakubowski i Spółka oraz ponownie w Pierwszej Związkowej Drukarni. Zdarzały się w tym okresie trudności z terminowością druku, spowodowane niepokojami społecznymi, strajkami drukarzy, kłopotami finansowymi wydawców oraz opieszałością w płaceniu składek członkowskich na rzecz PTL i w należnościach od prenumeratorów.

Po II wojnie światowej „Sylwan” był drukowany w aż około 20 zakładach znajdujących się w różnych miastach (Kraków, Warszawa, Toruń, Pabianice, Łódź, Wrocław, Cieszyń, Katowice, Bydgoszcz, Częstochowa) – w niektórych z nich w różnych firmach. Ich pełne nazwy, adresy i lata wykonywania druku podaje Grzywacz [2020]. Ta różnorodność związana była z deficytem papieru, farb drukarskich i odpowiednio wydajnych maszyn offsetowych. W latach PRL to drukarnie dyktowały warunki, a nie zleceniodawca, czyli wydawnictwo. Znane były przypadki, że do przyjęcia zlecenia na druk potrzebne były znajomości i wpływy lub naciski polityczne. Od 2003 roku drukiem „Sylwana” zajmuje się firma Optima JG Sp. z o.o.

Należy zwrócić uwagę na zmiany technologii i techniki sztuki drukarskiej, które dotyczyły również „Sylwana” – od ręcznego składania czcionek przez zecerów, linotyp, offset, aż do druku cyfrowego różnego typu. Zmieniał się również papier stosowany do druku „Sylwana”: od papieru czerpanego, przez różne kategorie papieru offsetowego, papier powlekany, do papieru kredowego o różnej jakości i gramaturze, pochodzący z różnych papierni i kombinatów celulozowo-papierniczych.

Tabela 4.

Charakterystyka bibliograficzna „Sylwana” w poszczególnych okresach historycznych
Bibliographic characteristics of ‘Sylwan’ in historic periods

	Warszawski Warsaw	Lwowski Lviv	Współczesny Modern	Razem In total
Liczba roczników Number of volumes	34	57	73	164
Liczba pozycji bibliograficznych ogółem Bibliographic items in total	461	4 723	8 345	13 529
Średnia roczna liczba pozycji bibliograficznych Bibliographic items per year	14	83	114	83
Liczba stron ogółem [tys.] Number of pages in total [×1000]	14	24	72	110
Średnia roczna liczba stron Number of pages per year	412	421	986	671
Format arkusza drukarskiego Paper size	A5/A6	~A5	~B5	

SIEDZIBY REDAKCJI. W „warszawskich” tomach „Sylwana” nie podawano adresu miejsca, gdzie należało złożyć artykuł, który był następnie redagowany, poprawiany i przygotowywany do druku. Warszawa, jako siedziba władz Królestwa Kongresowego, była dużym miastem (jak na ówczesne czasy), liczącym w 1830 roku około 140 tys. mieszkańców, ale środowisko osób wykształconych, w szczególności wykładowców Uniwersytetu Warszawskiego (Szkoły Głównej) i Szczególnej Szkoły Leśnictwa oraz wyższych urzędników leśnych, potencjalnych autorów tekstów do „Sylwana”, było nieliczne i znało się wzajemnie [Grzywacz 2016]. Do „Sylwana” dołączano „Rocznik Korpusu Leśnego Królestwa Polskiego” (zawierający rozporządzenia i skład osobowy korpusu), gdyż było to czasopismo półurzędowe Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu. Warto w tym miejscu przypomnieć, że rozporządzeniem z dnia 25 listopada 1826 roku, powtórzonym w czerwcu 1829 oraz w lutym 1834 roku, zobowiązywano wszystkie urzędy leśne i urzędników do prenumeraty „Sylwana”, aż do strażnika włącznie (najniższy stopień korpusu leśnego, odpowiednik późniejszego gajowego). Dlatego można wysunąć przypuszczenie, że „redakcja” „Sylwana” znajdowała się w siedzibie Wydziału Leśnego Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu. W latach 1815-1818 siedziba Komisji (odpowiednik dzisiejszego resortu, ministerstwa) znajdowała się w pałacu Teppera przy ul. Miodowej 7 (budynek ten spłonął podczas obrony Warszawy we wrześniu 1939 roku). To zapewne tutaj powstawały pomysły dotyczące organizacji lasów rządowych, utworzenia Szczególnej Szkoły Leśnictwa potrzebnej dla kształcenia kadr oraz o wydawaniu naukowego czasopisma leśnego. Później siedzibę Komisji przeniesiono do nowo wybudowanego pałacu, zaprojektowanego dla jej potrzeb. Obecnie mieści się tam Urząd Miasta Stołecznego Warszawy i siedziba prezydenta miasta (plac Bankowy 2). W budynku tym pracowali: Ludwik Plater, Juliusz Brinken, Hipolit Cielecki i Kazimierz Glinka-Janczewski – liderzy leśnictwa w Królestwie Polskim i redaktorzy „Sylwana”.

W okresie „lwowskim” siedziba redakcji „Sylwana” znajdowała się w miejscu zawodowej pracy redaktorów naczelnych – w Krajowej Szkole Gospodarstwa Lasowego, przekształconej później w Wyższą Szkołę Lasową. Ta uczelnia, po połączeniu z Akademią Rolniczą w Dublinach k. Lwowa, stała się podstawą Wydziału Rolno-Lasowego Politechniki Lwowskiej. W tych placówkach naukowych pracowali redaktorzy naczelni: A. Nowicki, W. Tyniecki, K. Tarłowski, S. Sokołowski i S. Wierdak. Uczelnie te kolejno korzystały z budynku zakupionego pierwotnie dla Krajowej Szkoły Gospodarstwa Lasowego przy ul. św. Marka 1. Budynek ten był przebudowywany i rozbudowany, a obecnie nadal jest wykorzystywany w celach dydaktycznych przez Państwowy Ukraiński Uniwersytet Leśno-Techniczny, choć ulica zmieniła nazwę na Olgi Kobyłańskiej. W tamtym okresie prenumeratę „Sylwana” realizowano również w sekretariacie Małopolskiego i później (od 1925 roku) Polskiego Towarzystwa Leśnego przy ul. Na Skałce 1 (prawdopodobnie obecnie ul. Skjelna), gdzie mieściła się też Spółdzielnia Leśników. Wydział GTL (odpowiednik Zarządu Głównego) miał przez dłuższy czas swoją siedzibę przy ul. Zyblikiewicza 1 (wejście z innego narożnika do budynku przy ul. Św. Marka). Rada Naczelna PTL dysponowała lokalem we Lwowie przy ul. Kornela Ujejskiego 1 (obecnie Mykoły Ustyjanowycza) [Kozikowski 1974].

Po II wojnie światowej pierwszy rocznik „Sylwana” ukazał się w 1947 roku. Powstał on pod redakcją prof. Szymona Wierdaka, redaktora naczelnego w latach 1920-1939. W skład komitetu redakcyjnego wchodził: W. Niedziałkowski, E. Chodzicki, F. Grychowski, J. Kostyrko, A. Kozikowski i J. Rafalski – naukowcy leśnicy reprezentujący wszystkie naukowe placówki leśne, wydziały leśne uczelni wyższych i IBL. Prof. S. Wierdak po opuszczeniu Lwowa z powodu zmiany granic Polski podjął pracę na Uniwersytecie Jagiellońskim i zapewne „redakcja”

mieściła się w jego miejscu pracy. Pierwszy rocznik „Sylwana” w nowej rzeczywistości społeczno-politycznej został przygotowany i wydrukowany w Krakowie. Był to formalnie kwartalnik, choć wydrukowany łącznie, razem zeszyty 1/4. Spieszono się, by po 7-letniej przerwie spowodowanej wojną i okupacją rozpocząć wydawanie czasopisma, na które czekało środowisko leśników i przyrodników.

W 1948 roku redakcję „Sylwana” przeniesiono do Warszawy. Mieściła się ona pierwotnie obok siedziby ówczesnego Instytutu Badawczego Leśnictwa przy ul. Wawelskiej 52/54, tam gdzie i władze Towarzystwa, w przedwojennym budynku Naczelnej Dyrekcji Lasów Państwowych, wzniesionym w latach 1934-1936 z funduszy Lasów Państwowych i składek leśników z całego kraju. Budynek przetrwał hitlerowską okupację Warszawy i w nim umieszczono powstałe po raz pierwszy w naszej historii Ministerstwo Leśnictwa, a wkrótce później, od 1957 roku, Ministerstwo Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego. Gdy wydawcą „Sylwana” stało się od 1951 roku Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne (PWRiL), mieszczące się na ul. Wareckiej 11a, to redakcja także została tam przeniesiona. Od początku 1957 roku, na mocy decyzji kierownictwa resortu i osobiście ministra leśnictwa i przemysłu drzewnego Jana Dąb-Kociola, Polskie Towarzystwo Leśne otrzymało przydział na pomieszczenie w budynku nowo wzniesionego dla potrzeb rozwijającego się Instytutu Badawczego Leśnictwa przy ówczesnej ul. Nowoopaczewskiej 3. IBL został przeniesiony z ul. Wawelskiej na Nowoopaczewską, a wraz z nim PTL i redakcja „Sylwana”. W tym miejscu redakcja znajduje się do tej pory. Zmieniała się tylko nazwa ulicy: z Nowoopaczewskiej na Wery Kostrzewy (od 1960 roku), a od 1990 roku na ul. Bitwy Warszawskiej 1920 roku nr 3. Jest to już siedziba redakcji „Sylwana” od 63 lat, najdłużej w całej 200-letniej historii tego czasopisma. Siedziba Zarządu Głównego PTL oraz redakcja „Sylwana” udostępniana jest bezkosztowo na mocy porozumienia (umowy) z dyrekcją IBL, także po przeniesieniu Instytutu do Sękocina Starego. Ta życzliwa postawa i pomoc IBL na rzecz Towarzystwa oraz „Sylwana”, dla dobra rozwoju leśnictwa i nauk leśnych, była i jest nadal bardzo wdzięcznie przyjmowana i pamiętana przez całe nasze środowisko leśników – praktyków i naukowców.

Wskaźniki bibliometryczne

Od 2004 roku „Sylwan” zaczyna być indeksowany w referencyjnych bazach danych. Na podstawie uzyskanych wskaźników następuje później punktacja (ocena) czasopisma naukowego, np. w Polsce przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego. „Sylwan” jest notowany przez polskie i międzynarodowe bazy danych: CAB Interenational, Polish Scientific Contents, od 2008 roku również Science Citation Index Expanded (SciSearch), Journal Citation Reports, Science Edition oraz Index Copernicus International. Na tej podstawie „Sylwan” od lat otrzymuje najwyższą pozycję wśród polskich leśnych czasopism naukowych. Kategoria ta była wyrażana w postaci 6 pkt lub jako A, od czerwca 2010 roku jako 9 pkt, później 15 i 20, a od 2019 roku 40 punktów (według stosowanych różnych kryteriów punktacji). „Sylwan”, zabiegając o udział w międzynarodowym obiegu publikacji naukowych, został wpisany na tzw. listę filadelfijską, tworzoną w USA przez Filadelfijski Instytut Informatyczny (Thomson Institute), składającą się z najwyższej cenionych czasopism naukowych na świecie, z wszystkich dyscyplin i dziedzin. Większość z wpisanych na listę czasopism wydawana jest w języku angielskim. Taki wpis znacznie zwiększa zainteresowanie czasopismem i cytowalność artykułów w nim zawartych. Czynniki wpływu (impact factor) danego czasopisma na naukę światową wyraźnie podwyższa ocenę czasopisma i artykułów poszczególnych autorów. W 2009 roku nadano „Sylwanowi” impact factor (ryc. 4). To duży sukces redakcji i autorów publikacji (zwłaszcza że przygotowanych po polsku). Należy dołożyć

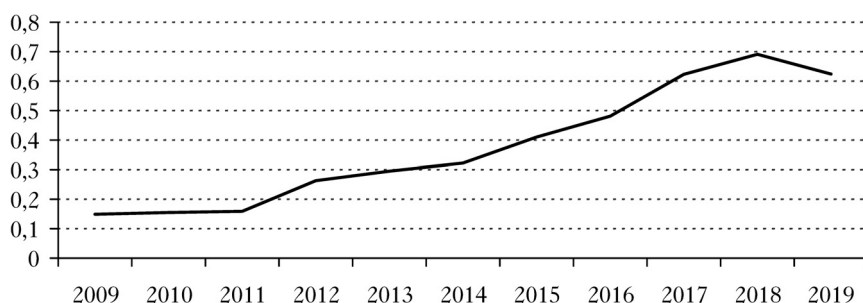
wszelkich starań, aby ten wskaźnik wzrastał, m.in. przez publikowanie „Sylwana” również w języku angielskim oraz stosowanie jeszcze ostrzejszej selekcji nadsyłanych artykułów pod względem merytorycznym. Potrzebna jest również wyjątkowa dbałość o poprawność angielskiego tytułu artykułu, abstraktów, słów kluczowych, streszczeń, podpisów pod rycinami i wykresami, nie mówiąc już o terminowości ukazywania się kolejnych numerów (zeszytów).

Na podstawie oceny czasopism, w których opublikowano artykuły, różnymi metodami stosowanymi przez naukoometrię dokonuje się oceny dorobku pracowników naukowych i instytucji naukowych. Ceniony w tym względzie jest wskaźnik (indeks) Hirscha, czyli miernik mający wskazywać znaczenie wszystkich prac naukowych danego autora, charakteryzujący jego cały dorobek oraz odzwierciedlający dystrybucję cytowanych publikacji i liczbę najlepszych prac.

Finansowanie wydawania „Sylwana”

Brak jest materiałów źródłowych, w szczególności dawnych, o kosztach wydawniczych i sposobach finansowania „Sylwana”. Być może istnieją jakieś nieliczne rachunki i dokumenty w Archiwum Akt Nowych w Warszawie (ul. Hankiewicza 1) i w Archiwum Państwowym w Radomiu (ul. Wernera 7), które przechowuje m.in. dokumentację o leśnictwie z okresu Królestwa Kongresowego. Wymagałoby to specjalistycznych poszukiwań. Natomiast dokumentacja GTL i PTL oraz prac redakcji „Sylwana” z lat 1883-1939 pozostała we Lwowie i brak jest informacji o jej losach i o tym, czy w ogóle jeszcze istnieje w jakimś archiwum ukraińskim.

„Sylwan” na początku ukazywania się był czasopismem półrządowym. Z jego łamów dowiadujemy się, że kierownictwo Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu „przypominało” o obowiązku prenumeraty przez pracowników lasów rządowych (nazywanych wówczas korpusem leśnym). Gdy później „Sylwana” wydawała spółka prywatna leśników, zachęcano do prenumeraty i wolnego zakupu czasopisma w nielicznych księgarniach. Galicyjskie (Małopolskie) i Polskie Towarzystwo Leśne zalecało prenumeratę w ramach składek członkowskich. Na stronach „Sylwana” znajdują się liczne przypomnienia i zachęty oraz prośby o uregulowanie należności, gdyż okresowo powtarzała się trudna sytuacja i niedobory finansowe. Korzystano również z dotacji Spółdzielni Leśników we Lwowie. W lwowskim okresie wydawania „Sylwana” corocznie na jego łamach znajdowały się szczegółowe informacje o przychodach i wydatkach związanych z funkcjonowaniem czasopisma. Przykładowo w 1898 roku przychody z tego tytułu wyniosły 7880 koron, a wydatki 7860 („praca redaktora, honoraria autorskie, ekspedycja „Sylwana”, kosztą druku, drobne wydatki redaktora”). Z tego bilansu wynika (również z wielu następnych lat), że „Sylwan” był wydawany „non profit”, bez jakichkolwiek narzutów i zysków na potrzeby wydawcy

Ryc. 4.

Zmiany wartości impact factor „Sylwana”
Changes of ‘Sylwan’ impact factor

– Galicyjskiego Towarzystwa Leśnego. Taka zasada jest stosowana przez cały okres wydawniczy, aż do czasów współczesnych. W 1905 roku nakład wynosił około 700 egzemplarzy, z czego 549 dla członków GTL w ramach składki, 63 egzemplarze były prenumerowane przez osoby i instytucje niebędące członkami Towarzystwa, 81 egzemplarzy było darem dla różnych towarzystw, bibliotek oraz na wymianę za inne czasopisma krajowe i zagraniczne. Warto też przytoczyć fragment informacji redakcji z 1911 roku: „Prenumerata roczna w Galicji 12 koron, w W. Ks. Poznańskim 12 marek, w Królestwie Polskim i całym Cesarstwie Rosyjskim 6 rubli, w innych państwach 14 franków. Członkowie Galicyjskiego Towarzystwa Leśnego otrzymują „Sylwana” bezpłatnie”. Takiego typu informacje na stronie redakcyjnej zamieszczano przez dziesiątki lat.

W okresie po 1947 roku „Sylwan” był prenumerowany przez członków Towarzystwa i jednostki administracyjne Lasów Państwowych, parki narodowe, szkoły i uczelnie leśne, biblioteki oraz zespoły leśne urzędów powiatowych i wojewódzkich. Przez długie dziesięciolecia stosowano zasadę prenumeraty ulgowej dla członków PTL – poprzez zbiorowe zamawianie za pośrednictwem Zarządu Głównego. Na przykład w 1960 roku koszt rocznej prenumeraty dla członka PTL wynosił 84 zł, dla pozostałych prenumeratorów (poprzez Urzędy Pocztowe, listonoszy oraz Oddziały i Delegatury „Ruch”) 156 zł, a koszt prenumeraty zagranicznej był o 40% większy od ceny podstawowej. Gdy „Sylwan” był współwłasnością PAN, Akademia przekazywała dotacje, także później, w latach 1966-1991, gdy PAN współwłaścicielem już nie była. Przez kolejne lata „Sylwan” otrzymywał stosunkowo niewielkie dotacje (w wysokości kilku-kilkunastu procent kosztów druku) od Komitetu Badań Naukowych, później od Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Prenumeratę i dotacje realizuje już od dawna Generalna Dyrekcja Lasów Państwowych. Od początku 1993 roku GDLP jest głównym prenumeratorem „Sylwana” na potrzeby pracowników zatrudnionych w swoich strukturach, co pozwala na bardzo stabilną pracę wydawniczą. Dokonano tego na podstawie porozumienia pomiędzy dyrektorem generalnym LP Andrzejem Rodziewiczem a przewodniczącym ZG PTL Andrzejem Szujeckim (pełny tekst porozumienia zamieszczono w nr 4 „Sylwana” z 1993 roku).

W ostatnim dziesięcioleciu, przy nakładzie 1200 egzemplarzy i rocznej objętości 66 arkuszy drukarskich, przychód ze sprzedaży, a także koszty całkowite kształtują się na poziomie około 200 tys. zł., przy czym 93% kosztów stanowi druk „Sylwana”, zgodnie z długoletnią tradycją PTL, jest wydawany „non profit”, a większość prac członków redakcji i recenzentów jest wykonywana społecznie, również bez honorariów dla autorów. PTL ze składek członkowskich nie dofinansowuje wydawania „Sylwana”, nie otrzymuje także dotacji i darowizn na ten cel. Jak już wspomniano, stabilność wydawniczą czasopisma zapewnia prenumerata 80% nakładu przez Lasy Państwowe.

„Sylwan” najstarszym naukowym czasopismem leśnym na świecie

Za pierwsze w Europie czasopismo naukowe uznaje się „Journal des Scavans”, wydany po raz pierwszy w Paryżu w 1665 roku przez Denisa de Sallo. Ukazywały się w nim informacje o nowościach w nauce i technice, zapowiedzi nowych książek, ważniejsze postanowienia sądowe, nekrologi wybitnych uczonych. W tym samym roku Henry Oldenburg, sekretarz Royal Society of London, rozpoczął wydawanie czasopisma „Philosophical Transactions”, gdzie zamieszczano prace członków tego naukowego Towarzystwa. Kilka lat później w tym czasopiśmie opisywał swoje doniosłe odkrycie Isaac Newton. W 1700 roku wydawano na świecie około 10 czasopism naukowych, a od tego czasu przyrost tytułów czasopism naukowych ma charakter wykładniczy [Banks 2010; Mittermaier 2010].

Za najstarsze czasopismo leśne uchodzi „Mémorial forestier” wydany w 1801 roku w Paryżu przez Louise’a J. M. Goujona, po przerwie wznowione w 1808 roku jako „Annales forestières”. Stanowiło ono zbiór praw, rozporządzeń władz i instrukcji leśnych, wychodziło tylko do 1815 roku i nie miało charakteru czasopisma naukowego. Tylko w 1829 roku wychodziło czasopismo „Journal des forets”, poruszające zagadnienia z zakresu leśnictwa i nauk leśnych. W latach 1842-1848 był wydawany „Moniteur des eaux et forets”, także od 1842 roku wychodzi ponownie „Annales forestieres” – o problematyce prawniczej. Od 1862 roku nadano mu tytuł „Revue des eaux et forets”, który po II wojnie światowej zmieniono na „Revue forestiers”, a jeszcze później na „Revue Forestière Française” (ukazuje się do tej pory). Od 1873 roku wychodzi we Francji czasopismo „Écho Forestier”, poświęcone przede wszystkim zagadnieniom rynku drzewnego [Żabko-Potopowicz 1960a, c].

W pierwszej połowie XIX wieku pojawiły się liczne niemieckie czasopisma leśne, które nie miały jednak charakteru naukowego i trwałości (ciągłości) wydawniczej. Szerszy zasięg uzyskały „Kritische Blätter für Forst und Jagdwissenschaft” założone przez Friedricha Wilhelma Pfeila oraz powstałe w 1842 roku „Forstwirtschaftliche Jarbuch”, wychodzące od 1868 roku jako „Tharandter Forstliche Jahrbuch”. Od 1825 roku ukazuje się „Allgemeine Forst- und Jagdzeitung”. „Lesnoj Żurnał” pojawił się po raz pierwszy w Petersburgu w 1845 roku, a regularnie ukazuje się od 1850 roku. Węgierskie czasopismo leśne „Erdészeti Lapok” ukazało się w 1862 roku, a od 1952 roku wydawane jest jako „Az Erdő” [Żabko-Potopowicz 1960a, c; Tyszkiewicz 1971].

„Sylwan” jest w Polsce najstarszym naukowym czasopismem leśnym oraz najstarszym czasopismem technicznym. W tym samym 1820 roku ukazały się „Sylwan” i „Izys Polska” z podtytułem „Dziennik umiejętności, wynalazków, kunsztów i rękodziela, poświęcony krajowemu przemysłowi, tudzież potrzebom wiejskiego i miejskiego gospodarstwa”. Czasopismo to wychodziło tylko w latach 1820-1828 [Kucharzewski 1904; Heymanowski 1991]. Starym zasłużonym czasopismem ukazującym się do tej pory jest również „Przegląd Techniczny”, który zaczął się ukazywać w 1866 roku.

Bardzo zasłużone dla niemieckiego i europejskiego leśnictwa „Allgemeine Forst- und Jagdzeitung” wydawane od dawna przez J.D. Sauerländer Verlag, mieszczące się obecnie w Bad Orb, reklamuje się jako „najstarsze czasopismo naukowe dotyczące leśnictwa na świecie”, również na forum internetu. „Sylwan” jest starszy od tego niemieckiego czasopisma o całe 5 lat. Do tej pory często w różnych polskich publikacjach pisano, że „Sylwan” należy do najstarszych czasopism leśnych na świecie. Wynikało to z ostrożności, gdyż nie do końca było wiadomo, czy nie istnieją starsze czasopisma leśne w krajach pozaeuropejskich, np. azjatyckich czy amerykańskich. Na podstawie analiz zasobów internetowych z tego zakresu można stwierdzić, że w pierwszej połowie XIX wieku leśnictwo i nauki leśne były najbardziej rozwinięte w Europie. Rozstrzygnięcia, komu przysługuje „palma starszeństwa”, mogłoby dokonać IUFRO poprzez zainicjowanie spotkania międzynarodowej grupy roboczej historyków leśnictwa lub spotkanie przedstawicieli Deutsche Forstverein i Polskiego Towarzystwa Leśnego, które utrzymują dobry kontakt i łączą je dziesięciolecia bliskiej współpracy.

Redaktorzy, rada programowa i autorzy artykułów

Funkcję redaktora naczelnego „Sylwana” sprawowało 15 osób (tab. 5), co przy ponad 200 latach działalności świadczy o dużej stabilności zespołów redakcyjnych, oddaniu pracy i służbie dla dobra lasów i leśnictwa. Najdłużej funkcję tę pełnili: Arkadiusz Bruchwald – 29 lat, Stanisław Tyszkiewicz – 24, Szymon Wierdak – 21, Kazimierz Glinka-Janczewski – 18 i Stanisław Sokółowski – 15 lat. Tylko jeden z redaktorów naczelnych był wyższym urzędnikiem leśnym – Hipolit

Tabela 5.

Redaktorzy naczelni (główni) „Sylwana”
Editors in chief of ‘Sylwan’

	Lata życia Life span	Okres pełnienia funkcji On duty
Juliusz Brinken (Brincken)	1788-1846	1820-1833
Hipolit Cielecki (Cielecki)	1792-1841	1834-1841
Kazimierz Glinka-Janczewski	1794-1880	1841-1858
Aleksander Nowicki	1839-1921	1883-1886
Władysław Tyniecki	1833-1912	1887-1891, 1896-1904
Kazimirz Acht (Kazimierz Tarłowski)	1859-1912	1892-1895
Stanisław Sokołowski	1865-1942	1905-1919
Szymon Wierdak	1883-1949	1920-1939, 1947
Wacław Niedziałkowski	1892-1949	1948-1949
Tadeusz Włoczewski	1893-1977	1950-1955
Tadeusz Gieruszyński	1903-1963	1955-1956
Stanisław Tyszkiewicz	1904-1982	1956-1979
Zbigniew Sierpiński	1926-1985	1979-1985
Tadeusz Marszałek	1923-2006	1985-1991
Arkadiusz Bruchwald	ur. 1938	1991-2020

Cielecki, zatrudniony w Sekcji Technicznej Wydziału Leśnego Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu Królestwa Polskiego. Wszyscy pozostali byli profesorami (wykładowcami) w leśnych instytucjach naukowych, a niekiedy równocześnie wysokiej rangi urzędnikami administracji leśnej: Juliusz Brinken – nadleśny generalny lasów rządowych i wykładowca w Szkole Szczególnej Leśnictwa w Warszawie; Kazimierz Glinka-Janczewski wysokiej rangi urzędnik leśny i profesor w Instytucie Gospodarstwa Wiejskiego i Leśnictwa w Marymoncie; Aleksander Nowicki – inspektor i radca leśnictwa oraz docent Uniwersytetu Jagiellońskiego; Władysław Tyniecki – profesor Akademii Rolniczej w Dublanach i Krajowej Szkoły Gospodarstwa Lasowego we Lwowie; Kazimierz Tarłowski – dyrektor lasów lwowskich, nauczyciel Szkoły Leśnej w Bolechowie, a później profesor Politechniki Lwowskiej; Stanisław Sokołowski – profesor i dyrektor Wyższej Szkoły Lasowej we Lwowie, następnie na Uniwersytecie Jagiellońskim; Szymon Wierdak – profesor Wyższej Szkoły Lasowej, Politechniki Lwowskiej, a po II wojnie światowej na Uniwersytecie Jagiellońskim; Wacław Niedziałkowski i Tadeusz Włoczewski – profesorowie SGGW; Tadeusz Gieruszyński – Politechnika Lwowska i Uniwersytet Jagielloński oraz Wyższa Szkoła Rolnicza w Krakowie; Stanisław Tyszkiewicz i Zbigniew Sierpiński – profesorowie Instytutu Badawczego Leśnictwa; Tadeusz Marszałek i Arkadiusz Bruchwald – profesorowie SGGW. Wszyscy redaktorzy naczelni mieli leśne wykształcenie akademickie, a zdecydowana większość stopnie i tytuły naukowe [Zarzyński 2000].

Z okazji jubileuszu należałoby dokonać omówienia i charakterystyki całych składów osobowych komitetów redakcyjnych – sekretarzy redakcji, redaktorów działowych, tłumaczy, recenzentów, redaktorów technicznych, korektorów i pracowników pomocniczych, jednak ze względu na ich dużą liczbę w ciągu dwu wieków działalności „Sylwana” wymagałoby to oddzielnego opracowania. Zapewne doczekamy się takiej analizy i publikacji, gdy będzie to łatwiejsze do wykonania, bo wszystkie roczniki będą już dostępne w formie elektronicznej.

Zarząd Główny PTL w 1983 roku powołał na wniosek wcześniej działającego Zespołu ds. Oceny „Sylwana” Radę Programową, jako społeczny organ doradczy Komitetu Redakcyjnego w rozwiązywaniu problemów wydawniczych i redakcyjnych oraz wytyczaniu kierunków rozwoju

tego czasopisma. Zebrania Rady odbywały się najczęściej raz w roku (w razie potrzeby częściej) i omawiano na nich uwagi i propozycje mogące posłużyć udoskonalaniu pracy redakcji oraz podnoszeniu poziomu naukowego miesięcznika i wymagań dotyczących autorów. Od 12 zeszytu z 1984 roku pojawia się na okładce informacja o składzie osobowym Rady. Jest on dobierany tak, aby reprezentowane były wszystkie ośrodki nauk leśnych w kraju, pracownicy parków narodowych, administracji Lasów Państwowych, różnych instytucji z otoczenia leśnictwa, starsze i młodsze pokolenie leśników. Zwyczajowo Radzie przewodniczy członek Prezydium Zarządu Głównego PTL, reprezentując właściciela tytułu i wydawcy „Sylwana” (tab. 4). Od 2011 roku w skład Rady wchodzi leśnicy naukowcy z krajów sąsiedzkich, tak aby nadać gronu doradczemu międzynarodowy charakter i promować czasopismo w państwach ościennych. W obecnym składzie członkami zagranicznymi są uniwersyteccy profesorowie: Arvids Barsevskis – Łotwa, Daugavpils (Dyningburg); Leonid Kopij – Ukraina, Lwów; Gerhard Oesten – Niemcy, Freiburg; Ladislav Paule – Słowacja, Zwoleń; Vytautas Tamutis – Litwa, Kowno (tab. 6).

Niełatwo podać pełny wykaz autorów z pierwszego okresu wydawania „Sylwana”, ponieważ nie było wówczas zwyczaju podpisywania swoich tekstów imieniem i nazwiskiem. Później pojawiały się monogramy, ale ich rozwinięcie stwarza obecnie spore trudności. W dalszych latach artykuły były na ogół podpisane. Autorami byli najczęściej: Juliusz Brinken, Jan Bromirski, Józef Haczewski, Gustaw Henke, Brunon Kiciński, Wiktor Kozłowski, Karol Skrodzki, Michał Szubert i Klemens Wydrzyński. Czasami zamieszczano tłumaczenia dzieł leśników niemieckich (A. Bornholz, E. Buttler, H. Cotta, G. L. Hartig, I. A. Helwert, W. Pfeil), a także „Kodex leśny francuzki” (1830). Często pisali do „Sylwana” profesorowie Uniwersytetu Warszawskiego (Szkoły Głównej), będący równocześnie wykładowcami Szczególnej Szkoły Leśnictwa w Warszawie: Adam Kitajewski (entomologia, chemia), Juliusz (Colberg) Kolberg (geodezja), Dominik Krysiński (administracja), Fryderyk Skarbek (ekonomia), Józef Skrodzki (fizyka) i Michał Szubert (botanika). Część z nich należy do najwybitniejszych wówczas przedstawicieli polskiej nauki. Dużo artykułów zamieszczanych w „Sylwanie” było autorstwa wysokich urzędników leśnych pracujących w Komisji Rządowej Przychodu i Skarbu. Byli to: Antoni Auleitner, Juliusz (Brincken) Brinken, Hipolit Cielecki, Józef Haczewski, Gustaw Henke, Antoni Hollak, Kazimierz Janczewski-Glinka, Wiktor Kozłowski, Ludwik Plater-Broel, Klemens Wydrzyński i inni. Zajmowane przez nich funkcje i stanowiska można znaleźć w bardzo obszernym dziele „Urzednicy Królestwa Polskiego 1815-1866” [Kulecka 2019]. Ponad 30% pozycji stanowią instrukcje, postanowienia, rozporządzenia, reskrypty i przepisy Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu, informacje o Szczególnej Szkole Leśnictwa w Warszawie oraz Instytucie Gospodarstwa Wiejskiego i Leśnictwa w Marymoncie, których autorstwo nie jest podane (były zapewne przygotowywane przez wielu urzędników leśnych).

Tabela 6.

Rada Programowa „Sylwana”
Scientific Committee of ‘Sylwan’

Przewodniczący Rady Head	Okres pełnienia funkcji On duty	Liczba członków Rady Number of members
Jan Dominik	1984-1989	15
Kazimierz Heymanowski	1990-1996	15
Andrzej Grzywacz	1996-1998	14
Eugeniusz Bernadzki	1998-2011	12-15
Andrzej Grzywacz	2011-2020	13

Najwięcej artykułów do „Sylwana” w latach 1883-1939 przygotowali: Kazimierz Acht Tarłowski, Roman Grus, Emil Hołowkiewicz, Cyryl Kochanowski, Jan Kosina, Aleksander Kozikowski, Franciszek Krzysik, Roman Kunze, Jan Ligman, Jan Miklaszewski, Aleksander Nowicki, Kazimierz Pilat, Kazimierz Remiszewski, Stanisław Sokołowski, Władysław Spausta, Henryk Strzelecki, Kazimierz Suhecki, Władysław Szafer, Ignacy Szczerbowski, Władysław Tyniecki i Szymon Wierdak. Uporządkowanie ilościowe w tym względzie przedstawia się następująco: Cyryl Kochanowski – 126, Stanisław Sokołowski – 98, Władysław Tyniecki – 92, Henryk Strzelecki – 60, Aleksander Kozikowski – 58, Franciszek Krzysik – 54, Aleksander Nowicki – 50, Emil Hołowkiewicz – 47, Kazimierz Suhecki – 38, Szymon Wierdak – 29, Ignacy Szczerbowski – 27 oraz Władysław Szafer – 25.

Większość autorów zamieszczających swoje teksty w „Sylwanie”, co jest oczywiste, rekrutowała się z lwowskiego leśnego środowiska naukowego, które stanowiły: Krajowa Szkoła Gospodarstwa Lasowego, Akademia Rolnicza w Dublanach k. Lwowa, Wyższa Szkoła Lasowa i Wydział Rolniczo-Lasowy Politechniki Lwowskiej. Autorami artykułów byli także pracownicy nauki Uniwersytetu Lwowskiego (Marian Raciborski, Eugeniusz Romer), Uniwersytetu Poznańskiego, Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, Uniwersytetu Jagiellońskiego i Instytutu Badawczego Lasów Państwowych. Wśród autorów tekstów w „Sylwanie” okresu lwowskiego spotykamy nazwiska arystokratów i posiadaczy rozległych terenów leśnych, licznych leśników praktyków, wyższych urzędników administracji leśnej, działaczy Galicyjskiego TL i Polskiego TL [Grzywacz 2020]. Zamieszczono również tłumaczenia (co prawda stosunkowo mało liczne) tekstów leśników, naukowców i wysokiej rangi urzędników, głównie austriackich, niemieckich i rosyjskich.

W zeszytach „Sylwana” z okresu 1947-1970 można znaleźć ponad 400 nazwisk autorów artykułów i innego typu opracowań. Najczęściej pojawia się około 60 znanych leśników, drzewiarzy i przyrodników: B. Aleksandrowicz, S. Bałut, S. Bellon, M. Borowski, W. Bugała, Z. Capecki, W. Chmielewski, K. Czereyski, S. Domański, J. Dominik, T. Dominik, J. Fabijanowski, R. Fromer, T. Gieruszyński, S. Graniczny, J. Grochowski, W. Grochowski, E. Ilmurzyński, E. Kamiński, S. Kapuściński, J. J. Karpiński, W. Krajski, M. Kreutzinger, S. Kocięcki, F. Krzysik, K. Kuźniar, K. Maciejowski, S. Matusz, T. Molenda, J. Mowszowicz, S. Myczkowski, W. Niedziałkowski, M. Nunberg, Z. Obmiński, T. Orlicz, H. Orłoś, W. Ostrowski, Z. Patalas, T. Perkitny, M. Pisarska, S. Prosiński, Z. Prusinkiewicz, B. Radwański, J. Rafalski, W. Rogiński, B. Rutkowski, Z. Sierpiński, K. Stocki, A. Szmidt, B. Szymkiewicz, J. Tomanek, T. Trampler, S. Tyszkiewicz, K. Urbański, K. Suhecki, W. Szafer, J. Świąder, S. Walther, E. Więcko, T. Włoczewski, B. Zabielski, A. Zabko-Potopowicz i W. Żelawski. Są to przedstawiciele wszystkich w kraju wydziałów leśnych, wydziałów technologii drewna, Instytutu Badawczego Leśnictwa, Instytutu Technologii Drewna oraz niektórzy przyrodnicy pracujący na wydziałach biologii uniwersytetów.

Nie udało się do tej pory sporządzić pełnej listy placówek naukowych lub terenowych, w których pracowali autorzy artykułów zamieszczonych w „Sylwanie” w ostatnim 50-leciu. Pobieżny przegląd wskazuje, że jest ich znacznie ponad 3 tys., przy czym zdecydowanie mniej jest autorów publikacji z zakresu drzewnictwa. O ile dawniej większość artykułów była jednoautorska, rzadko przygotowana przez zespół 2-3 osobowy, to obecnie najczęściej są to prace wieloautorskie. Dla przykładu w 2019 roku opublikowano w „Sylwanie” 107 artykułów, w tym 11 jednoautorskich, 24 przygotowane przez 2 osoby, 30 przez 3, 21 przez 4, 13 przez 5, 6 przez 6, 2 przez 8, a 1 artykuł podpisany przez 21 autorów. Znacznie więcej niż w poprzednich okresach pojawia się autorów z „nieleśnych” placówek naukowych, pracujących na różnych wydziałach uniwersytetów

oraz innych uczelni i instytutów badawczych (resortowych) i Polskiej Akademii Nauk. Więcej jest też artykułów przygotowanych przez zagranicznych pracowników naukowych lub wspólnie zrealizowanych przez polskich i zagranicznych naukowców, co świadczy o rosnącej renomie naszego miesięcznika.

Literatura

- Banks D. 2010. The beginnings of vernacular scientific discourse: genres and linguistic features in some early issues of the *Journal des Scavans* and the *Philosophical Transactions*. E-rea 8 (1). DOI: <https://doi.org/10.4000/erea.1134>.
- Broda J. 2000. Historia leśnictwa polskiego. Wydawnictwo Akademii Rolniczej, Poznań.
- Broda J. 2001. Historia i dokonania Polskiego Towarzystwa Leśnego. *Sylvan* 145 (9): 31-45.
- Broda J. 2007. Dzieje najnowsze leśnictwa w Polsce 1918-2006. Wydawnictwo PTL, Warszawa.
- Godera N. 1965. *Czasopisma*. W: Żabko-Potopowicz A. [red.]. *Dzieje lasów, leśnictwa i drzewnictwa w Polsce*. PWRiL, Warszawa. 523-525.
- Grzywacz A. [red.]. 2016. *Szczególna Szkoła Leśnictwa w Warszawie 1816-1832*. Wydawnictwo PTL i Wydział Leśny SGGW, Warszawa.
- Grzywacz A. 2001. Polskie Towarzystwo Leśne w służbie społeczeństwa. *Sylvan* 145 (9): 57-73.
- Grzywacz A. 2007. Sto dwadzieścia pięć lat działalności Polskiego Towarzystwa Leśnego w służbie lasów i społeczeństwa. W: *Wyzwania przyszłości polskiego leśnictwa*. Wydawnictwo PTL, Kraków. 7-40.
- Grzywacz A. 2010. Sto dziewięćdziesiąta rocznica wydania pierwszego zeszytu „Sylwana” (1820-2010) najstarszego leśnego czasopisma naukowego w Polsce. W: *Leśnictwo Bieszczadów. Wczoraj, dziś, jutro*. Wydawnictwo PTL, Polańczyk. 229-237.
- Grzywacz A. 2019. Wprowadzenie. W: Grzywacz A. [red.]. *Dwa wieki Puszczy Białowieskiej na łamach „Sylwana”*. CILP, PTL, Warszawa. 15-23.
- Grzywacz A. 2020. *Dwa wieki działalności leśnego czasopisma naukowego „Sylvan”*. Wydawnictwo PTL, Katowice.
- Grzywacz A., Łukasiewicz J. 2004. *Polskie Towarzystwo Leśne. Słownik polskich towarzystw naukowych*. Biblioteka PAN i Rada Towarzystw Naukowych przy Prezydium PAN, Warszawa.
- Heymanowski K. 1980. *Lasy i leśnictwo w Polsce przedrozbiorowej w świetle współczesnego piśmiennictwa, kartografii i prawodawstwa. Studia i Materiały z Dziejów Nauki Polskiej*. IHNOiT PAN ser. B, 30.
- Heymanowski K. 1991. 170-lecie „Sylwana” w świetle genezy czasopiśmiennictwa technicznego. *Sylvan* 135 (8): 67-74.
- Kantowski Ł., Nowak T. 2006. *Ochrona środowiska leśnego na łamach „Sylwana” w latach 1820-1939*. CILP, Warszawa.
- Kasprzyk S. 1984. *Dzieje Polskiego Towarzystwa Leśnego 1882-1982*. PWRiL, Warszawa.
- Kozikowski K. 1974. *Stulecie otwarcia Wyższej Szkoły Lasowej (1874-1974)*. *Sylvan* 118 (2): 1-20.
- Krajski W. 1957. 75 lat społecznej, kulturalnej i naukowej działalności Polskiego Towarzystwa Leśnego. *Sylvan* 101 (11): 1-35.
- Krajski W. 1965. „Sylvan” – pomnik polskiej kultury i polskiego leśnictwa. *Sylvan* 100 (7): 12-31.
- Krajski W. 1965. *Piśmiennictwo leśne*. W: Żabko-Potopowicz A. [red.]. *Dzieje lasów, leśnictwa i drzewnictwa w Polsce*. PWRiL, Warszawa. 282-293.
- Krajski W. 1974. *Sylvan Warszawski*. W: *Twórcy i organizatorzy leśnictwa polskiego na tle jego rozwoju*. PWN, Warszawa.
- Krzysik F. 1958. *Działalność i zadania Polskiego Towarzystwa Leśnego na tle obecnego stanu lasów i gospodarstwa leśnego*. *Sylvan* 102 (5/6): 63-71.
- Krzysik F. 1963. *Działalność i perspektywy rozwoju Polskiego Towarzystwa Leśnego*. *Sylvan* 107 (3): 1-12.
- Kucharzewski F. 1904. *Piśmiennictwo techniczne polskie przed rokiem 1875*. Warszawa.
- Kulecka A. 2019. *Urzednicy Królestwa Polskiego 1815-1866*. WUW, Warszawa.
- Mała encyklopedia leśna*. 1991. *Sylvan*. PWN, Warszawa.
- Marszałek T. 1965. *Piśmiennictwo, szkolnictwo i zrzeszenia leśne*. W: Żabko-Potopowicz A. [red.]. *Dzieje lasów, leśnictwa i drzewnictwa w Polsce*. PWRiL, Warszawa.
- Miklaszewski J. 1907. *Ogólny rzut oka na rozwój leśnictwa w Królestwie Polskim w XIX wieku*. Referat na pierwszym Zjeździe Polskich Leśników w 1907 r. w Krakowie.
- Mittermaier B. 2010. *Rola czasopism w rozwoju nauki i technologii: perspektywa niemiecka*. *Przegląd Mechaniczny* 6: 47-50.
- Połujański A. 1863. *O piśmie czasowym leśniczem*. *Rocznik Leśniczy* 4 (3).
- Rafalski J. 1947. „Sylvan” i jego rola w rozwoju leśnictwa i w historii kultury polskiej. *Sylvan* 91 (1): 5-7.
- Sokołowski S. 1905. *Materiały do historii leśnictwa polskiego. Szkoła leśna w Warszawie w latach 1818-1832*. *Sylvan* 58: 41-54, 109-115, 132-146.
- Sokołowski W. 1982. *Sylvan – Bibliografia zawartości za lata 1820-1858 i 1883-1939*. Maszynopis. Biblioteka ZG PTL w Warszawie.
- Strzelecki A. 1895. *Kilka uwag z dziedziny literatury i bibliografii leśnictwa polskiego*. *Sylvan* 4: 93-108.

- Strzelecki H.** 1894. Pogląd na powstanie, rozwój i działalność Galicyjskiego Towarzystwa Leśnego. Lwów.
- Szczerbowski I.** 1907. Pamiętnik 25-letniej działalności Galicyjskiego Towarzystwa Leśnego. Nakładem Prezesa Galicyjskiego Towarzystwa Leśnego, Jerzego hr. Dunin-Borkowskiego, Lwów.
- Szymanowska Z.** 1977. Piśmiennictwo leśne (czasopisma). W: Żabko-Potopowicz A. [red.]. Nauki leśne w Polsce 1920-1970. Monografia z dziejów nauki i techniki. T. 104. Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydawnictwo Wrocław, Oddział w Gdańsku. 43-57.
- Tyszkiewicz S.** 1971. „Sylwan” w służbie leśnictwa polskiego. Sylwan 115 (7): 43-57.
- Więcko E.** 1956. Lasy i gospodarstwo leśne na ziemiach Polski od połowy XIX wieku. Sylwan 100 (7): 88-135.
- Zarzyński P.** 2000. Ludzie i fakty. Jubileuszowy 100 Zjazd Polskiego Towarzystwa Leśnego. Wydawnictwo PTL, Poznań.
- Zarzyński P.** 2001. 180 lat historii „Sylwana” – najstarszego polskiego czasopisma leśnego. Sylwan 145 (9): 75-84.
- Zarzyński P.** 2019. Kronika Polskiego Towarzystwa Leśnego 1882-1019. Wydawnictwo PTL, Wydawca Pro Creo, Warszawa.
- Zdanowski A.** 1971. Sprawozdanie z sesji naukowej poświęconej 150-leciu „Sylwana” zorganizowanej w ramach 70 Zjazdu PTL w Warszawie dnia 26 września 1970 r. Sylwan 115 (7): 1-5.
- Żabko-Potopowicz A.** 1956. Rzut oka na polskie piśmiennictwo leśne przed ukazaniem się „Sylwana”. Sylwan 100 (7): 38-57.
- Żabko-Potopowicz A.** 1960a. Historia leśnictwa. Dział Wydawnictw SGGW, Warszawa.
- Żabko-Potopowicz A.** 1960b. Klemens Wydrzyński (1800-1864). Sylwan 104 (12): 17-19.
- Żabko-Potopowicz A.** 1960c. „Sylwan” warszawski a obca literatura leśna. Sylwan 104 (12): 1-15.
- Żabko-Potopowicz A.** 1965. Lasy i leśnictwo na ziemiach Polski w pierwszej połowie XIX wieku. Sylwan 100 (7): 58-87.
- Żabko-Potopowicz A.** 1966. Aleksander Połujański (1814-1866). Sylwan 110 (5): 19-25.
- Żabko-Potopowicz A.** 1972. Od Galicyjskiego do Polskiego Towarzystwa Leśnego (1882-1919). Materiały na Jubileuszowy Zjazd z okazji 90-lecia PTL, Kraków.
- Żabko-Potopowicz A., Więcko E.** 1965. Piśmiennictwo leśne. W: Żabko-Potopowicz A. [red.]. Dzieje lasów, leśnictwa i drzewnictwa w Polsce. PWRiL, Warszawa. 369-378.